

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete 2 för ämneslärarexamen inriktning gymnasieskolan

Avancerad nivå

Varför väljer du bild?

**En kvalitativ studie över elevers syn på bildämnet i årskurs
9 och årskurs 1 på gymnasiet**

**A Qualitative Survey of Students' Own Opinion on the Visual Arts in
Lower and Upper Secondary School**

Författare: Stina Ericsson
Handledare: Åsa Pettersson
Examinator: Cecilia Strandroth
Ämne/huvudområde: Bild
Kurskod: BP3000
Poäng: 15hp
Examinationsdatum: 04.11.2016

HÖGSKOLAN
DALARNA

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstract:

Den här studien syftar till att ta reda på vad elever i årskurs 9 och årskurs 1 på gymnasiet anser om bildämnet. Intresset för de olika åldrarna kommer av att eleverna i årskurs 9 läser bild som ett obligatoriskt ämne medan eleverna i årskurs 1 har gjort ett aktivt val för att läsa bild, och studien önskar att belysa eventuella skillnader i elevernas uppfattningar om bildämnet på grund av detta. Studiens utgångspunkt tar avstamp i det sociokulturella perspektivets syn på lärande, estetiska ämnens betydelse för identitetsskapande, skolans uppdrag genom läroplanernas övergripande syften och mål och elevers egna åsikter om ämnet. Genom dessa perspektiv presenteras bildämnets bakgrund i samhället och tidigare forskning inom området, vilket sedan ställs mot elevernas egna utsagor om bildämnets betydelse. Studien bygger på kvalitativa intervjuer där eleverna har intervjuats i mindre grupper och har diskuterat och reflekterat över bildämnets betydelse. Resultatet visar att eleverna menar att bildämnet har störst betydelse som en kreativ paus bland annan undervisning, men att bildämnet också har en viss betydelse för annat lärande, personligt uttryck och som grundläggande kunskaper i framtiden.

Nyckelord:

Estetiska lärprocesser, identitetsskapande, läroplansperspektiv, elevsyn, sociokulturellt perspektiv

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
2. Teoretisk utgångspunkt	3
3. Bakgrund	4
3.1 Bildämnets historiska syfte	5
3.2 Bildämnets läroprocesser	6
3.3 Bildämnet i förhållande till dagens läroplaner	7
3.4 Tidigare forskning	8
4. Metod	11
4.1 Val av metod	11
4.2 Urval	12
4.3 Genomförande	12
4.4 Intervjumetod och material	14
4.5 Reliabilitet och validitet	16
4.6 Forskningsetiska överväganden	17
4.7 Analysmetod	18
5. Resultatanalys	18
5.1 Resultatanalys av elevernas utsagor	19
5.1.1 Elevernas syn på bildämnet	19
5.1.2 Det egna valet	21
5.1.3 Elevernas erfarenheter av bildämnet	22
5.1.4 Bild på fritiden	24
5.1.5 Bild i samhället	25
5.1.6 Personlig betydelse	26
5.2. Resultat	27
6. Diskussion	31
6.1 Metoddiskussion	31
6.2 Resultatdiskussion	33
7. Konklusion	36
8. Vidare forskning	39
Referenserförteckning	
Bilagor	
Bilaga 1	
Informationsbrev till rektor/lärare	
Bilaga 2	
Informationsbrev till elever	

Bilaga 3	
Informationsbrev till målsmän	
Bilaga 4	
Bakgrundsbilaga till elevintervjuer	
Bilaga 5	
Mindmap till intervjuer årskurs 1 Gymnasiet	
Bilaga 6	
Mindmap till intervjuer årskurs 9.....	
Bilaga 2	

1. Inledning

”The arts are an intrinsic part of the way humans operate in the world”
(Bamford 2009 s. 19).

Den australiske forskaren Anne Bamford (2009 s. 19) är tydlig i sin mening om kulturens betydelse för människans utveckling. Hon menar att kultur och estetiska ämnen alltid har varit en del av människans mest vitala intressen. Bamford (2009 s. 20) menar att de estetiska ämnena bidrar till att utveckla ett livslångt lärande, en ökad självuppfattning samt att forma identiteten hos människor. Med en egen bakgrund som bildstudent och med bildlärarrollen som framtida yrke så tycker jag att de aspekter som Bamford (2009) lyfter fram är väldigt intressanta, och önskar att ta reda på mer om hur, eller om, bildämnet är betydelsefullt för elever idag utifrån deras eget perspektiv.

Enligt Marie-Louise Hansson Stenhammar (2014 s. 51), doktorand i estetiska uttrycksformer vid Göteborgs Universitet, präglas skolan idag av en pragmatisk kunskapssyn, där kultur utvecklas och skapas parallellt med ämnesspecifika kunskaper. Detta förväntas skapa en vilja till livslångt lärande, utveckling av kreativitet och nyfikenhet (Stenhammar 2014 s. 51). Därmed får de estetiska ämnena en självklar plats i läroplanerna, både som kulturskapare och kulturgivare. Karin Doseth Opstad (2010 s. 124), lektor i konst och hantverk, håller med om att kulturen är viktig för identitetsskapande, och framhäver att grundskolan är en viktig kulturarena i dagens samhälle, där det ges utrymme för kulturell erfarenhet och utveckling:

Estetisk virksomhet ser ut til å være en vesentlig og universell del av et å være menneske. Gjennom hele menneskehetens historie finnes det bevis for hvordan mennesket har bearbeidet sine inntrykk av verden og kommunisert gjennom estetisk formspråk (Doseth Opstad 2010 s. 128).

Vad Doseth Opstad (2010) skriver fångas även upp av dagens läroplaner för grundskolan, Lgr11, och gymnasiet Lgy11 (Skolverket 2011a, Skolverket 2011b). Dessa föreskriver vikten av estetiska upplevelser och utvecklandet av kreativitet (Skolverket 2011a s. 7, 2011b s. 5). Bildämnet ger möjlighet till utveckling av egenskaper som läroplanerna föreskriver, såsom kritiskt tänkande, kreativitet och

identitetsskapande, och bildämnet anses också vara meningskapande, gränsöverskridande och kulturutvecklande (Stenhammar 2014 s. 60).

Dagens skola har en övervikt av teoretiska ämnen, och de estetiska ämnena, med sin inriktning mot kultur och identitetsskapande, är exempel på olika kunskapsformer som är med och balanserar upp skolans vardag. Enligt utvecklingspsykologen Howard Gardner (2008 s. 5) har alla människor olika intelligenser, vilket innebär att skolan bör ha en pluralistisk syn på eleven för att nå alla elevers unika behov och inlärningsstilar. När skolans vardag är mest teoretisk men elevernas behov är mer praktiska uppstår en dikotomi som går i strid mot läroplanernas mål om individens unika läroprocesser, rättigheter och möjligheter till identitetsskapande i skolan vilka jag önskar att belysa med den här studien. Med ett eget intresse och förförståelse kring bildämnets betydelse i skolan önskar jag att undersöka hur eleverna i grundskolan och gymnasiet upplever bildämnet, i förhållande till dess relevans och betydelse, både i och utanför skolan. Min egen förförståelse handlar om att bildämnets betydelse i en övergångsperiod mellan högstadiet och gymnasiet, och därför tar den här studien ett elevperspektiv och handlar om elevers egna åsikter och erfarenheter om bildämnets eventuella betydelser.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka elevers åsikter om, samt upplevelser och erfarenheter av bildämnet. Avsikten är även att studera om eleverna anser att bildämnet är betydelsefullt för dem, både i och utanför skolan. För att belysa detta grundas studien i följande frågeställningar:

- Hur ser eleverna i grundskolan och gymnasiet på bildämnets betydelse?
- Hur ser elevernas erfarenheter av och förväntningar på bildämnet ut?
- Anser eleverna att bildämnet ger dem färdigheter som de ser som användbara för framtiden?

2. Teoretisk utgångspunkt

De teoretiska utgångspunkterna för det här arbetet grundar sig på elevperspektiv, det vill säga att elevers egna åsikter är relevanta för uppnå studiens syfte. Studien tar också avstamp i det sociokulturella perspektivets syn på lärande och bildämnets betydelse för elevens utveckling och identitetsskapande.

I ett klassrum finns flera olika relationer som kan påverka lärande. Relationerna kan beröra lärare-elev, elev-elev och elev-ämne. Docent vid Göterborgs Universitet, Joanna Giota (2002 s. 287) menar att för att eleverna ska få utbyte av ett ämne och dess undervisning är det viktigt att läraren har kunskap och insikt i elevernas inre värld för att kunna möta dem på en passande nivå. I regeringens proposition 1996/97:109 (Regeringen 1997 s.7) föreskrivs det att "(e)leverna skall ha inflytande därför att det ingår i skolans uppgifter om att fostra demokratiska medborgare". Propositionen är ett förslag till vidare skolutveckling och ligger till grund för dagens läroplaner. Däri fastslås att ett större elevinflytande ökar ansvarstagandet hos eleverna och att det först är "genom inflytandet över det egna lärandet (som) eleven kan omvandla lärarens undervisning till kunskaper som fungerar som egna verktyg för ett fortsatt lärande" (Regeringen 1997 s. 7). Både läroplanen för grundskolan och för gymnasiet påpekar idag att eleverna ska vara delaktiga i undervisningen och de ska lära sig ta "ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö" (Skolverket 2011a s. 15, Skolverket 2011b s. 12). Giota (2002 s. 289) menar då att elevernas uppfattningar och tankar om skolan kan tolkas för vad de är, "som yttringar av subjektiva antagande om den inre och yttre verkligheten", med samma respekt som vuxnas tankar. Därmed är elevernas egen syn på bildämnet av vikt i den här studien, då de värderas som värdefulla yttringar, grundade på deras egna erfarenheter och reflektioner. Helene Thomsson (2010 s. 141), fil. dr. i psykologi, menar att om man vill nå "barns tankar och uppfattningar om sina liv måste man utgå ifrån att det är barnen som skapar dessa", vilket i den här studien blir relevant genom att elever själva reflekterar över bildämnets betydelse och tillåts bidra med sina erfarenheter.

Roger Säljö (2014 s. 307), professor i pedagogisk psykologi, menar att det sociokulturella perspektivet handlar om att "(i)nteraktion och kommunikation blir nycklar till lärande och utveckling". Det betyder att människan lär i en kontext och i samspel med både sin omgivning och andra människor. Det sociokulturella

perspektivets syn på lärande har sitt ursprung i Vygotskijs tankar kring människors lärande ur både ett biologiskt och sociokulturellt perspektiv samt hur dessa aspekter samverkar (Säljö 2014 s. 297). Vidare beskriver Säljö (2014 s. 301) att ”(k)unskaper och färdigheter hos människor är inte teoretiska *eller* praktiska, de är alltid både och”. Med det menar Säljö (2011 s. 81) att mentala processer inte är något som står separat, ”utan dessa är alltid relativa till de krav och möjligheter som erbjuds från den omgivande världen”, alltså i en kontext med fysiska och yttre påverkningar. Detta belyser vikten av kombinationen mellan teoretiska och praktiska kunskaper i ett lärande, genom vilka termen *mediering* har formats. Mediering betyder att människor använder sig av olika språkliga och materiella redskap för att förstå omvärlden (Säljö 2014 s. 298). Bildämnet kan genom både sina kommunikativa och skapande sidor ge redskap och verktyg för att utveckla egenskaper som människan önskar för interaktion och kommunikation, och därmed skapa och vidareutveckla kulturella gemenskaper (Säljö 2014 s. 300). Skolan blir då den sociala kontexten, i vilken kunskaper, erfarenheter och kultur skapas genom social interaktion och olika kontexter.

De teoretiska utgångspunkterna för den här studien är därmed att elevens syn på bildämnet har betydelse, liksom att bildämnet har betydelse för elevens individuella utveckling och identitetsskapande, genom det sociokulturella perspektivets synsätt på lärande i inre och yttre processer och sociala kontexter.

3. Bakgrund

Bildämnet har många olika historiska synsätt, beroende på samhällets rådande syn på människan och lärande. I och med de olika synsätten på bildämnet har också dess läroprocesser och syften varierat, vilket skolans uppdrag och syn på kunskap och kunskapsinhämtning också har gjort. Skolans uppdrag och syn på kunskap präglas av rådande samhällssyn, vilket i sin tur präglar bildämnets syfte och läroprocess. Här presenteras bildämnets historiska syfte(3.1), bildämnets läroprocesser (3.2), bildämnet i förhållande till dagens läroplaner (3.3) samt tidigare forskning (3.4).

3.1 Bildämnets historiska syfte

Bildämnets syfte och nytta har alltid diskuterats gentemot samhällets utveckling och synen på människan. Stenhammar (2015 s. 36) menar att bildämnet har haft en förmåga att pendla mellan olika fostrande aspekter, och universitetslektor i pedagogik, Tomas Saar (2005 s. 13), diskuterar tre olika diskurser i bildämnets historia. Dessa handlar om estetiskt lärande, subjektiva upplevelser och konsten som stöd för annat lärande.

Enligt Ulf P. Lundgren (2014 s. 194), professor emeritus i pedagogik vid Uppsala Universitet, handlade bildämnet ursprungligen om att utveckla och skapa konsthantverk och arbetskraft åt konstindustrin, och ämnet hade sitt inträde i skolan under den industriella revolutionen. Monica Lindgren (2006 s. 10), forskare och professor vid Göteborgs Universitet, menar att det råder ett kollektivt synsätt med en ”hög grad av enhetlighet och kollektiv medborgaranda” under den här perioden. Således var undervisningen lik för alla och det var samhället och det kollektiva som stod i fokus, även i bildämnet. Under början av 1900-talet kom bildämnet att utvecklades vidare mot utbildning av folkets smak och estetik, för att mot mitten av seklet få en mer terapeutisk och konstpsykologisk roll, skriver Marner & Örtegren (2015 s. 20), vilka båda arbetar med bilddidaktik vid Umeå Universitet. Därmed gick också bildämnets roll från att vara kollektiv till subjektiv, och synen på ämnet blev mer individuellt bejakande (Marner & Örtegren 2015 s. 20). Det låg till grund för det som kom att kallas för *demokratiargumentet* och *livsvärldsargumentet* (Marner & Örtegren 2015 s. 20-1). Med det menades att alla individer i skolan, oavsett kultur, skulle få synas, och att kultur och konst skulle vara med och bidra till identitetsskapande processer (Marner & Örtegren 2015 s. 20). Både demokrati och livsvärldsargumentet finns kvar i dagens läroplaner och bildämnet fångar upp flera av läroplanernas övergripande delar. Dessa delar handlar om samhällets plattform och grundläggande värderingar, som till exempel kultur och kulturell mångfald, identitetsskapande, demokratiska värderingar och förmågorna att reflektera, tänka kritiskt och analysera (Skolverket 2011a s. 9). Stenhammar (2014 s. 50) menar att dagens kulturbegrepp, liksom estetikbegreppet, handlar om att förstå värden, traditioner och kunskaper, och inte endast ämnesspecifika begrepp, vilket

förespråkas av både Lgr11 och Lgy11 (Skolverket 2011a s. 7, Skolverket 2011b s. 5).

3.2 Bildämnets läroprocesser

Under den senare hälften av 1900-talet har bildämnets olika läroprocesser och syften diskuterats. Enligt Marner & Örtegren (2003 s. 147) pågår diskussionen om bildämnets nytta och syfte även idag, och ofta i förhållande till skolans övervägande teoretiska vardag. Bildämnet har diskuterats som stöd för annat lärande i skolan, där processerna i sig har varit i fokus snarare än en konstnärlig slutprodukt, och har fått vara i bakgrunden till andra ämnen, enligt Lars Lindström (2009 s. 62), professor emeritus i pedagogik.

Lindström (2009 s. 65) diskuterar i sin rapport från Vetenskapsrådet hur bildämnets olika läroprocesser ter sig och vilka fokus de har. Saar (2005 s. 20) menar att det är vanligt att se på bildämnet som uttrycksmedel för individen och dennes inre känslor, eller att bildämnet fungerar som en hjälpredda i andra ämnen för att balansera teori och praktik i skolan. Bildämnet kan antingen integreras som delar i andra ämnen, vilket handlar om att lära *med* bildämnet (Lindström 2009 s. 66). Där fungerar som ämnet som stöd för annat lärande eller som en del av olika pedagogiska metoder för att eleven ska lära. Vidare diskuterar Lindström (2009 s. 67) att lära *i* bildämnet, vilket handlar om att vidareutveckla tekniska konstnärliga kunskaper för att förmedla ett visst budskap. Att lära *med*, liksom att lära *i* bildämnet, kan motsvara synen på ämnet som terapeutiskt och som subjektiva upplevelser, utöver att ämnet förmedlar sina egna ämnesspecifika egenskaper. De två sista synsätten på bildämnet enligt Lindström (2009 s. 67) handlar om att lära *om* och *genom* bildämnet, vilka berör att lära ämnets teoretiska delar liksom vilka egenskaper som ämnet för med sig vidare.

Marner & Örtegren (2003 s. 82) diskuterar också olika läroprocesser, och skiljer på instrumentella och estetiska läroprocesser. Bland de instrumentella läroprocesserna behandlas eleven och hans kunskaper statiskt, där eleven ses som en behållare för kunskap, läraren ses som en förmedlare och skolmiljön är monoton. Ur det instrumentella synsättet blir kunskaper automatiserade, ytliga, faktabaserade och kunskapsbegreppet förblir snävt. I de estetiska läroprocesserna däremot beskrivs kunskaperna som dynamiska, där eleven är en medskapare i en

process, läraren är en iscensättare, skolmiljön är pluralistisk, kunskapen nås på djupet och kunskapsbegreppet vidgas och handlar om skapande och mångtydig kunskap. De estetiska läroprocesserna svarar då mot läroplanernas övergripande delar, vilka bland annat handlar om att stimulera till ”kreativitet, nyfikenhet och självförtroende” (Skolverket 2011a s. 9, Skolverket 2011b s. 7). Därmed är de estetiska läroprocesserna ett sätt att inhämta och bearbeta kunskaper som är av vikt i fler situationer än enbart i de estetiska ämnena (Marner & Örtegren 2003 s. 79).

3.3 Bildämnet i förhållande till dagens läroplaner

Skolan är en kulturbärare och kulturarena, och ska ge möjligheter för mer och ny kunskap (Doseth Opstad 2010 s. 135). Med detta kan det tillsynes verka som om grogrunden för individuell utveckling ur ett kulturellt perspektiv har stora möjligheter inom skolans värld. Bildämnet och andra estetiska ämnen ingår i skolans uppdrag som bland annat handlar om att uppmärksamma de ”praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna” (Skolverket 2011a s. 10) och att eleverna ”kan använda och ta del av [...] språk, bild, musik, drama och dans” (Skolverket 2011a s. 14). Vidare beskriver läroplanerna att skolan ”ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära”, och att ”[s]kolans uppdrag är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart” (Skolverket 2011a s. 7, Skolverket 2011b s. 5). Kursplanen bild för grundskolan (Skolverket 2011a s. 20) uttrycker att bildämnet är viktigt för att lära sig ”uttrycka sina egna åsikter och delta aktivt i samhällslivet”, och bilder är viktiga för hur vi tänker och upplever oss själva och omvärlden. För att lyckas uppnå ett sådant mål krävs att skolan bejakar varje elevs särskilda behov och olika läroprocesser. Detta avspeglas även i Gardners (2008 s. 5) teorier om människors olika intelligenser och olikheter i lärande, och påvisar att samhället har behov för flera olika typer av kunskap.

Professor i pedagogik, Bernt Gustavsson (2002 s. 25), menar att kunskaper bärs av människor på olika sätt, och att det är både likheter och olikheter i våra beteenden som gör att vi kan förstå varandra bättre. Båda läroplanerna, Lgr11 och Lgy11 (Skolverket 2011a s. 10, Skolverket 2011b s. 8), påpekar att kunskaper är ett mångtydigt begrepp, och att det kommer till uttryck genom ”fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet”, vilka förutsätter och bygger på varandra. Dock är

teoretisk kunskap, det vill säga teoretiska ämnen, ofta högre rankade än praktisk kunskap. Detta påpekas av Madeleine Hjort, doktorand i ekonomisk historia:

Det talade och skrivna språket och matematiken har en kraftigt dominerande ställning under en ung människas första nio skolår och frågan är om de ensamma kan leva upp till läroplanstextens höga mål: att varje individ ska finna sin unika egenart? (Hjort 2001 s. 83).

Här pekar Hjort (2001 s. 83) på en eventuell dikotomi i skolans uppdrag, vilket handlar om att se till alla elevers olika förutsättningar. Även Marner & Örtegren (2003 s. 147) menar att samhället har skapat en klyfta mellan skola och kulturliv, och att det finns en motsättning mellan teoretiska och estetiska ämnen. Dikotomin mellan de olika ämnena är också synlig i de antal timmar som skolan ger i varje ämne. Dagens grundskola erbjuder 230 timmar bild, fördelat på grundskolans alla nio år, vilket utgör ca 3 % av skolans alla timmar. Jämfört med teoretiska ämnen såsom svenska (1490 timmar) eller matematik (1125 timmar) så är det synligt att bildämnet får en mindre plats i undervisningen (Skolverket 2016). Gustavsson (2002 s. 85) sammanfattar de olika delarnas relevans när han binder ihop fakta med praktisk kunskap: ”... den sanning som ligger i ett faktum hänger samman med den handling som åstadkommit den”, och framhäver då att varken teoretisk eller praktisk kunskap är komplett utan ett sammanhang där den andra delen också finns. Således utvecklas inte eleven endast utifrån en synpunkt, utan i samspel mellan olika förhållanden, både till samhälle och till andra människor (Marner 2005 s. 31).

3.4 Tidigare forskning

Tidigare forskning inom bildämnet i skolan pekar på bildens betydelse i skolan ur olika perspektiv. De olika aspekterna i forskningen varierar men har vissa återkommande teman som knyter an till varandra trots att det i vissa fall har gått många år från en studie till en annan. I den här studien presenteras forskning som sträcker sig från 1966 fram till 2013, där merparten förhåller sig till 2000-talet. Trots åldersskillnaderna på de olika studierna behandlar de dock väldigt lika teman, vilket gjorde att dem intressanta för den här studien. Bildämnet diskuteras som en kulturbärare som är av vikt för identitetsskapande och elevens personliga utveckling (Langer 1966, Eisner 2002, Gardner 2008, Bamford 2009), samt genom

olika lärprocesser, där bildämnet syfte varierar beroende på synsätt (Lindström 2009). Bildämnet tros också inom vissa kretsar spela roll för lärande i andra ämnen, antingen genom så kallade transfereffekter eller genom att bidra med andra kunskaper som främjar annat lärande (Eisner 2002, 1998, Hetland et al. 2013, Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013).

Eisner (2002), Gardner (2008) och Bamford (2009) har resonerat kring konstens betydelse för människan som individ, med utgångspunkt i människans biologiska funktioner. Dessa tankar tar avstamp i filosofen Susanne Langers (1966 s. 11) tankar, som menar att konsten har stor betydelse för människans inre upplevelser och att konsten därmed har en avgörande roll för våra känslor och verklighetsuppfattning. Utvecklingen av det egna jaget sker då i de processer då individen ställs mot kontraster och tvingas ta ställning vilket därmed stärker den egna subjektiva känslan, menar Eisner (2002 s. 10), professor emeritus i bilddidaktik. Som en förlängning av Langers (1966) resonemang fortsätter Gardner (2008 s. 5) att förespråka kunskapen om människans olika intelligenser, som tar utgångspunkt i människans biologiska system; uppkomsten av känslor genom nervsystemet. Gardner (2008 s. 5) menar att alla människor har olika kognitiva styrkor och färdigheter, vilka inte kan anpassas efter en och samma mall, vilket gör estetiska ämnen högst relevanta. Gardners teori om människors olika intelligenser kan också kopplas till Eisners argument, då han menar att människans olika intelligenser ursprungligen kommer från våra känslor och är kopplade till vårt medvetande som en del av vårt biologiska system (Gardner 2008 s. 6, Eisner 2002 s. 2).

Bamford (2009) har analyserat material från 170 olika länder angående deras undervisning i estetiska ämnen och problematiserat och analyserat resultatet av detta. Det resultat som hon kom fram till berörde till stor del att estetiska ämnen har betydelse för människan som individ och hon menar att estetiska ämnen direkt bidrar till självinsikt och positiv självuppfattning, vilka kan främja elevers utveckling i skolan och det livslånga lärandet (Bamford 2009 s. 20). I likhet med Bamford menar Eisner (2002 s. 3) att bildämnet bidrar till elevens individuella utveckling och medvetande om omvärlden, delar de kulturella erfarenheterna och utökar vårt medvetande. De estetiska ämnena har en grundläggande mänsklig betydelse enligt Eisner:

They refine our senses so that our ability to experience the world is made more complex and subtle; they promote the use of our imaginative capacities so that we can envision what we cannot actually see, taste, touch, hear, and smell; they provide models through which we can experience the world in new ways; and they provide the materials and occasions for learning to grapple with problems that depend on arts-related forms of thinking (Eisner 2002 s. 19).

Eisner (2002 s. 2) menar vidare att det är känslorna som är det första steget till vårt medvetande och att dessa upptäcks och utvecklas genom konsten och estetiska ämnen, på vägen mot att skapa det egna jaget. Han menar att de sinnen som kopplar samman medvetande och känslor utvecklas genom estetiska upplevelser.

Forskningen kring bildämnet strävar även efter att finna positiva egenskaper som utvecklas genom bildundervisning och som kan gynna elevers lärande i andra ämnen. Dessa förmågor kallas för transfereffekter, och forskning kring detta finns bland annat representerat av Hetland et. al (2013), Eisner (2002, 1998), samt Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin (2013). Professor Lois Hetland och utvecklingspsykolog Ellen Winner (Hetland et. al 2013) studerar transfereffekter i deras forskningsprojekt *Studiothinking 2: The Real Benefits of Visual Arts Education*. Deras resultat framhåller dock att några direkta positiva effekter mot specifika ämnen inte går att påvisa (Hetland et. al 2013 s. 4), vilket även övriga författare inom temat konkluderar med. Däremot finner de andra förmågor som eleverna utvecklar, och de framhåller att bildämnet är med och påverkar de generella, kognitiva och beteendemässiga egenskaperna hos eleven i en positiv riktning (Eisner 2002 s.3, 1998 s. 14, Hetland et. al 2013 s. 4, Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013 s. 34). De menar att dessa är avgörande för inläring i flera olika ämnen, genom att konsten lär ut hur eleven kan utveckla sitt tänkande, sin fantasi, seende och innovationsförmåga (Hetland et. al 2013 s.11). I ett större perspektiv framhäver vissa forskare att bildämnet förstärker kopplingen mellan olika händelser och att ämnet därför är fundamentalt för utbildning och inläring, i och med sina egenskaper att ge eleven de sociala och intellektuella förmågorna som krävs för framtiden (Bamford 2009 s. 19). I OECD-rapporten av Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin (2013 s. 34) diskuterar forskarna inom vilka områden bildämnet bidrar, och de menar att bildämnet bidrar till utveckling av de

neurologiska, kognitiva, sociala och motiverade/beteendemässiga områdena hos eleven.

4. Metod

I detta avsnitt presenteras studiens val av metod (4.1), vilken behandlar och beskriver den kvalitativa metoden. Därefter presenteras urval (4.2), vilken presenterar deltagarna och urvalet av dessa, studiens faktiska genomförande (4.3), intervjumetod och material (4.4), studiens reliabilitet och validitet (4.5) och forskningsetiska överväganden (4.6). Slutligen presenteras analysmetoden för studien (4.7).

4.1 Val av metod

Syftet med studien är att upptäcka fenomen utifrån elevers egna åsikter, tankar och erfarenheter och därför valdes den kvalitativa forskningsmetoden. Metoden är lämplig för den här studien då den bygger på interaktion och kommunikation mellan forskare och deltagare, och styrs *inifrån* ett fenomen, varifrån forskaren försöker närma sig grunden för att nå dess kärna (Barajas, Forsberg & Wengström 2013 s. 125). Den här studien önskar att gå på djupet med vad eleverna menar om bildämnet, och för att de ska kunna ge uppriktiga svar är kommunikation och interaktion mellan deltagare och forskare av hög relevans. Interaktionen och kommunikationen mellan forskare och deltagare anses vara grundläggande för att nå relevanta svar (Alver & Øyen (1998 s. 119). Det betyder i det här fallet att deltagarna är trygga på sin roll och sitt uppdrag tillsammans med forskaren och därmed kan bidra med relevanta och sanningstrogna svar på ett avslappnat sätt.

Den kvalitativa metodens tillvägagångssätt har kritiserats, då den anses kunna ha vissa negativa aspekter. Metoden kan diskuteras som mindre seriös än en kvantitativ metod, då dess studier kan vara ”oprecisa, subjektiva och inte testbara” (Wallén 1996 s. 73), och inte heller visar upp en större mängd data som det är möjligt att dra vidare slutsatser ifrån. Dessa aspekter vägs dock upp av de unika svar som metoden kan ge, som sker i interaktionen mellan forskare och deltagare, och är starka fördelar då metoden strävar efter att ”nå en djupare förståelse av det problem som studeras” (Barajas, Forsberg & Wengström 2013 s. 127). Den

kvalitativa metoden är lämplig ”för sådant som är vagt, mångtydigt, subjektivt” (Wallén 1996 s. 73), som till exempel känslor och upplevelser. I den här studien förväntas elever ge personliga och subjektiva svar utifrån deras personliga åsikter och erfarenheter, vilket därmed gör den kvalitativa metoden bäst lämpad.

4.2 Urval

Universitetslektor Jan Trost (1993 s. 70) diskuterar urvalet av deltagare i en studie, och menar att deltagare kan väljas genom karakteristiska drag som är av betydelse för studien. Detta betyder att deltagarna är utvalda ad-hoc, det vill säga att deltagarna är utvalda genom ett speciellt eller delat intresse, samt att de ofta är få till antalet (Alver & Øyen 1998 s. 118). För den här studien var den gemensamma nämnaren och de karakteristiska dragen att alla deltagare är elever i årskurs 9 eller årskurs 1 på gymnasiet och att de studerar bild. Skillnaden mellan de två grupperna av deltagare är att eleverna på gymnasiet har gjort ett aktivt val för studera bild, medan högstadieeleverna studerar bild som ett obligatoriskt ämne. Gymnasieeleverna har bild som estetisk verksamhet, fyra timmar i veckan, och högstadieeleverna har två timmar bild i veckan, enbart under höstterminen. Deltagarna i studien är alla elever på en mindre högstadie- och gymnasieskola i Mellansverige. Högstadieskolan hade fler klasser i årskurs 9 som kunde vara eventuella deltagare, men genom överenskommelse med elevernas lärare valdes den klass ut som enligt läraren var mest tillmöteskommande och social, samt att den klassen passade bäst schemamässigt att intervjua. Gymnasieskolan hade totalt fyra studenter som studerade bild, där alla gick i årskurs 1. Av dessa ställde två upp i undersökningen, då en var frånvarande och en annan ville inte vara med. Från högstadieklassen valde elva elever att delta, och det totala antalet deltagare för studien blev då tretton stycken.

4.3 Genomförande

Till en början kontaktades en utvald skola per telefon och mail för godkännande av studien. Efter rektors godkännande kontaktades ämneslärare och elever som var intressanta för studien, först genom telefonsamtal till ämneslärare i bildämnet, och sedan genom ett fysiskt möte. Vid mötet gav författaren en kort presentation och introduktion av studiens syfte och sig själv, och då delades även informationsbrev

ut till deltagarna och deras målsmän så att de fick möjlighet att ta ställning till deltagande eller inte. Därefter avtalades en ny tid för genomförandet av studien, dels för att hinna få deltagares och målsmäns godkännande och dels för att få lärarens schema att passa med tid för gruppintervjuerna.

Syftet med undersökningen var att få djupare svar i ett mindre antal frågor, och därför valdes ett mindre antal deltagare ut för varje intervju. Anledningen till gruppintervjuer handlade om att eleverna skulle kunna skapa trygghet genom varandra i en intervjusituation samt att de skulle kunna reflektera över varandras svar för att fördjupa diskussionerna, hellre än att eventuellt bli blyga och hämmade vid enskilda intervjuer. Antalet intervjuer bestämdes i förhållande till undersökningens avgränsade område och antal frågor. Thomsson (2010 s. 55) skriver att ”ju mer avgränsat frågeområde man har [...] desto färre intervjuer behövs”, vilket då blev relevant för den här studien. Wibeck (2000 s. 48-9) menar att antalet deltagare bör innehålla minst fyra personer i grupper om tre, och att det med den gruppstorleken är större möjlighet att se alla och att låta alla komma till tals. Således kom grupperna att se ut som följande:

Intervju 1: Årskurs 1, gymnasiet. Anna och Beata.

Intervju 2: Årskurs 9. Charlotte, Dina, Erik och Fredrik

Intervju 3: Årskurs 9. Gunilla, Hasse, Isa och Jenny

Intervju 4: Årskurs 9. Karl, Lars och Martin.

Elevernas namn är fingerade och alltså inte deras riktiga, men årskull och kön stämmer med den verkliga intervjusituationen.

Själva gruppintervjuerna genomfördes på deltagarnas egna skolor under skoltid i överenskommelse med lärare och rektorer på skolan. Wallén (1996 s. 76) menar att det är viktigt att kvalitativa samtal förs i ett sammanhang som förhåller sig till det aktuella temat, vilket för den här studien betydde att intervjuerna hölls i ett rum ägnat för bild- och kreativt skapande, som också var i nära anslutning till elevernas vanliga bildklassrum. Intervjuerna genomfördes vid två olika tillfällen, där intervjun med de två gymnasieeleverna genomfördes under sin bildlektion, och intervjun med högstadieleverna genomfördes under sin bildlektion. Då gymnasieeleverna var så få till antalet var det tillräckligt med en intervju, medan högstadieleverna delades in i två grupper om fyra och en grupp om tre. För att

inte skapa social press eller obekväma situationer fick eleverna själva välja vilken grupp de ville delta i.

Intervjuerna genomfördes sittandes kring ett bord, där även forskaren satt ned tillsammans med eleverna för att skapa trygghet och jämställdhet i gruppen. Efter en kort introduktion kring intervjuens genomförande och tillvägagångssätt lades ett kort ut på bordet där ett av studiens teman var skrivet. Under samtalets gång lades nya kort med nya samtalsämnen ut. Trots nya kort och samtalsämnen var dock alla dessa länkade till samtalets huvudtema (bildämnet i skolan) och frågor och svar länkades därför till varandra genom alla samtal. Det var totalt sex teman för studien, vilka alla hade förankring i studiens frågeställningar och syfte. De olika temana var bildämnet på fritiden, deras personliga erfarenheter av bildämnet, varför de har valt att studera bild eller om de kan tänka sig att göra det, vad de önskar att lära sig, samt om de tror att bildämnet är viktigt att ha kunskaper i för framtiden. Dessa teman diskuterades sedan av eleverna, och författaren avbröt endast när följdfrågor var nödvändiga, eller när ytterligare förklaring av något behövdes. Samtalen spelades in på ljudband, för att kunna transkriberas vid ett senare tillfälle och bli en del av studien.

Alla intervjuer blev mellan 15-20 minuter långa, oavsett gruppens storlek. Alla intervjuer hade sin egen kontext och unika följdfrågor, beroende på elevernas svar och reflektioner. Vid flera tillfällen ställdes också följdfrågor som inte hörde till intervjuens egentliga teman, med syfte att vinkla samtalen mot vissa teman som eleverna hade tankar runt för att således öppna upp samtalen mer. De svårigheter som uppstod i intervjutillfällena berörde att många av eleverna inte hade en egen åsikt, eller en stark åsikt, vilket gjorde att de förblev tysta, och nickade som medhåll istället för att berätta om egna reflektioner. I de tillfällena hölls också längre pauser för att ge andrum åt reflektioner och för att visa att inget svar är mer rätt, eller bättre lämpat än något annat. Detta visade sig vara effektivt, då det skapade fler reflektioner, och då ofta hos de som höll sig mer i bakgrunden.

4.4 Intervjumetod och material

Intervjuerna spelades in på ljudband och lagrades därefter på forskarens egen dator, och ljudfilerna från bandspelaren raderades. Därefter transkriberades allt material för att enklare finnas till hands för analys och sammanställning. Wibeck

(2000 s. 81) skriver att ”(d)et mest tidskrävande, men också bästa, underlaget för en systematisk och noggrann analys är att skriva ut – *transkribera* – samtalen” och att detta ”[...] kan göras på flera olika nivåer”. Den djupaste transkriptionsnivån är den mest noggranna och detaljerade, där pauser, andetag, avbrytningar och dylikt inkluderas. Därefter förenklas transkriptionsnivåerna till enklare nivåer, där den enklaste också är den mest skriftspråksnormerade och består av fullständiga meningar (Wibeck 2000 s. 83). Den sista och mest skriftspråksnormerade transkriptionsnivån har valts för den här studien, då den syftar till att ”återge det huvudsakliga innehållet i det som sägs” (Wibeck 2000 s. 84) hellre än att fokusera på interaktionen och det tysta samspelet mellan deltagarna.

För att få ett någorlunda fritt spelrum i intervjuerna bestod de av semistrukturerade frågor. Med semistrukturerade frågor anges teman och frågeordning för intervjusituationen, där frågorna är relativt fria och kan rymma flera olika typer av svar (Barajas, Forsberg & Wengström 2013 s. 128). Målet med den semistrukturerade modellen var att deltagarnas svar skulle kunna variera, och det skulle finnas utrymme till följdfrågor och förklaringar. Utgångspunkten för intervjuerna var bildämnet i skolan, vilket delades upp i flera olika teman för att bli mer vardagsnära och enklare att relatera till, för att sedan gå mot att bli analytiska (Thomsson 2010 s. 57). Trost (1993 s. 19) diskuterar samma fenomen och skriver att ”(d)et innebär bland annat att intervjuaren skall sträva efter att få svar på frågan *hur* snarare än på *varför*”. Genom att söka svar på frågan *hur* och att undersöka varje deltagares personliga upplevelser hade temana och frågorna i undersökningen en låg grad av standardisering. Med standardisering menas att frågorna förhåller sig till en viss kontinuerlig struktur, där varje intervjusituation blir lik för alla (Trost 1993 s. 15). Det var dock inte fallet för den här studien, där de olika frågorna fick följa diskussionens naturliga gång och studiens olika teman varvades om vartannat. De teman som diskuterades var elevernas uppfattningar om bildämnet på skolan, bildämnet på fritiden, deras personliga erfarenheter av bildämnet, varför de har valt att studera bild eller om de kan tänka sig att göra det, vad de önskar att lära sig i ämnet, samt om de tror att bildämnet är viktigt att ha kunskaper i för framtiden. För att föra diskussionen framåt var det också av vikt att eleverna fick nya följdfrågor eller förståelse för sina svar. Trost (1993 s. 19) diskuterar vikten av att forskaren kan sätta sig in i deltagarnas värld för att uppnå

bäst förståelse, vilket också var av vikt för den här studien. Detta blev synligt genom att följdfrågorna i varje intervju varierade, då varje deltagare förde med sig en ny historia och nya aspekter för forskaren att sätta sig in i och ställa följdfrågor kring.

4.5 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet är två punkter som diskuteras vid forskning. Reliabilitet berör en studies tillförlitlighet och huruvida studien är möjlig att upprepa vid andra tillfällen och att den kan generera samma och upprepande svar (Trost 1993 s. 66). Validitet berör huruvida en studie mäter det som den är avsedd att mäta (Trost 1993 s. 67).

Då reliabilitet handlar om ett upprepande av resultat kan svårigheter uppstå vid kvalitativa studier, då dessa har en låg grad av standardisering och ofta bygger på subjektiva känslor och erfarenheter. Så är även fallet för den här studien, där resultatet skulle kunna vara annorlunda vid ett annat tillfälle, även om frågorna, miljön och forskaren skulle vara detsamma. Interaktionen och kommunikationen mellan deltagarna skulle kunna vara annorlunda vid ett annat tillfälle, och deras svar skulle kunna varieras, vilket således leder till att den här studien har en låg reliabilitet då den bygger just på interaktion, kommunikation och de tankar och åsikter som delades i de specifika intervjutillfällena. Reliabilitet kan dock också beröra *tolkningen* av materialet och själva transkriberingen av intervjuerna (Kvale 1997 s. 150). Intervjuerna i denna studie är transkriberade enligt den mest förenklade nivån som fokuserar på innehållet av det som sägs hellre än interaktionen mellan deltagarna. Därmed har den här studien en hög reliabilitet ur den aspekten, då elevernas utsagor är konkreta svar på frågorna, och dessa ger minimalt utrymme för feltolkningar.

Gällande validitet så har den här studien en hög validitet, då den förhåller sig till att mäta det den är avsedd att mäta. Studien avser att undersöka elevers egna erfarenheter och åsikter kring bildämnet, och det gör den genom ett elevperspektiv och genom att intervjuerna är med elever som studerar bild och inte baseras på forskares meningar. Vad gäller studiens validitet i transkriptionerna menar Kvale (1997 s. 151) att denna kan säkerställas genom tydliga instruktioner om syfte och ramfaktorer för studien, vilket då skulle ge mindre spelrum för andra tolkningar

och resultat. Den här studien beskriver tydligt vad som är viktigt i transkriptionerna (innehållet), vilket ger den hög validitet kring resultatet av transkriptionerna.

4.6 Forskningsetiska överväganden

Forskning har en viktig ståndpunkt i samhället, och Vetenskapsrådet (2002 s. 5) har utformat riktlinjer för forskning inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga fältet. I dessa riktlinjer framgår vikten av forskning för samhällets utveckling och vilka rättigheter som deltagare har när de deltar i forskningsprojekt. Deltagares rättigheter kallas för individskyddskravet, vilket förklarar att de har krav på att skyddas mot otillbörlig insyn, ska skyddas från fysisk och psykisk skada, och inte utsättas för kränkning eller förödmjukelse (Vetenskapsrådet 2002 s. 5). Individskyddskravet är indelat i fyra grundläggande huvudkrav som ska efterföljas. Dessa krav är informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet, samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002 s. 6).

Informationskravet berör den information som deltagare och uppgiftslämnare ska ta del av. Alla som deltar har rätt att få veta studiens syfte, sin uppgift i studien, samt vilka villkor som gäller för dem i studien. De ska få veta att ”deltagandet är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan” (Vetenskapsrådet 2002 s. 6). För den här studien tilldelades alla deltagare, deras målsmän, skolornas rektorer samt berörd lärare ett informationsbrev, där all information gällande individskyddskravet, studiens syfte och förväntningar på deltagarna framkom. Samtyckekravet behandlar deltagarens egen rätt att bestämma huruvida denna önskar att delta i studien eller inte (Vetenskapsrådet 2002 s. 9). Det innebär att deltagaren tillfrågas för att ge sitt samtycke eller inte, vilket för den här studien resulterade i att vissa av eleverna i båda årskullarna valde att inte delta, vilket accepterades utan påtryckningar. De elever som valde att delta informerades också vidare om att de hade rätt att avbryta sin medverkan utan konsekvenser, och att de då inte heller skulle få ”utsättas för otillbörlig påtryckning eller påverkan” (Vetenskapsrådet 2002 s. 10). Konfidentialitetskravet innebär att alla uppgifter om deltagare ska ges största möjliga konfidentialitet och att de uppgifter som framkommer ska ”förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem” (Vetenskapsrådet 2002 s. 12). I den här studien betyder det att alla personer förblir

anonyma, och endast nämns genom fiktiva namn och vilken årskull de tillhör. Deltagarna får också veta vem som tar del av materialet och att materialet kommer att förvaras oåtkomligt för obehöriga, vilket framkommer både genom informationsbrev och muntligt vid intervjuerna¹. Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlas in i en studie inte får användas till kommersiellt bruk, och att de personuppgifter som framkommer inte får användas för beslut eller åtgärder som har konsekvenser för den deltagande (Vetenskapsrådet 2002 s. 14). Dessa uppgifter framkommer i det informationsbrev som deltagarna och alla berörda fick ta del av, vilket innebär att det inspelade materialet hanteras konfidentiellt, och att den färdiga undersökningen endast delas med forskarens egna klasskamrater och handledare.

4.7 Analysmetod

Analysmetoden för undersökningen var en innehållsanalys, där olika mönster återges eller letas efter i det insamlade materialet (Widerberg 2002 s. 135). Själva innehållsanalysen innebär att man går tillbaka till undersökningens syfte, då syfte och frågeställningar ”styr både datainsamlingen och valet av analysmetod” (Wibeck 2000 s. 88). De teman som låg till grund för analysen var de teman som också diskuterades i intervjuerna, det vill säga elevernas syn på bildämnet ur olika aspekter. I innehållsanalysen belystes både ett empiriskt och ett teorinära förhållningssätt. Det empiriska förhållningssättet innebär att studiens olika teman dras från det empiriska materialet, medan det teorinära förhållningssättet dras från en eller flera förutbestämda teorier (Widerberg 2002 s. 145). För denna studie innebär det att empirin grundar sig på deltagarnas utsagor kring samtalens teman, samtidigt som det teoretiska förhållningssättet ger utgångspunkter i bildämnet som betydelsefullt för lärande och identitetsskapande, att lärande sker i sociala kontexter samt en elevsyn på lärande.

5. Resultatanalys

Resultatdelen är indelat i två stycken. Först presenteras resultatanalysen (5.1), vilken diskuterar och problematiserar elevernas utsagor. Därefter presenteras

¹ Se Informationsbrev till rektor/lärare, elever samt målsmän, bilaga 1, 2 & 3

själva resultatet (5.2), där elevernas utsagor sammanfattas i förhållande till tidigare forskning, läroplanerna och de teoretiska utgångspunkterna.

5.1 Resultatanalys av elevernas utsagor

Undersökningen analyseras genom en innehållsanalys, vilken presenterar elevernas utsagor kring de teman som intervjuerna innehåller. Elevernas olika utsagor varierar i både omfång och uttalanden, och även om samtalen följer samma grundstruktur och teman varvas olika funderingar med olika teman kontinuerligt. Resultatanalysen diskuterar och problematiserar deltagarnas utsagor genom och mot varandra.

5.1.1 Elevernas syn på bildämnet

Elevernas syn på bildämnet innebär en övergripande positiv bild som beskrivs med många liknande adjektiv. Eleverna diskuterar hur de ser på bildämnet, vilket inkluderar både att eleverna svarar på vad ämnet är till för och vad ämnet verkar betyda för dem. Gymnasieeleverna Anna och Beata i den första intervjun diskuterar sin syn på bildämnet genom att prata om ämnets syfte och betydelse:

Anna: Det är väl för att visa vår kreativitet, känner jag litegrann...

Beata: Ja... Jag vet inte vad jag vill lära riktigt, men... Jag gör ju det här för skojs skull [...]. Det här gör jag för att det är kul. Så, asså... För mig... Jag tar det som det kommer.

Frågorna och diskussionen som följer handlar om varför de har valt bildämnet, och att de trots sitt egna och aktiva val inte ser det ett seriöst ämne. Svaren handlar då om andra egenskaper som bildämnet för med sig som eleverna menar är viktiga. Beata menar att det är viktigt att roa sig, och Anna fyller i med att det är ”rätt så skönt” att komma bort från att räkna och andra ämnen. Både eleverna är samstämmiga i vad bildämnet handlar om för deras del, vilket är att ämnet är roligt och mindre seriöst. Att det är mindre seriöst uttrycks dock inte som något negativt, utan hellre avkopplande och positivt. Beata diskuterar hur bra hon tycker bildämnet är, för att hon slipper att tänka på betyget:

Jag tänker inte på betyg alls, det gör jag inte... [...]. Ja, jag tror det var nog därför jag valde bild, för i alla andra ämnen så tänker jag i alla fall på betygen, men... när det gäller bild, så... tänker jag bara på bild.

Flera av eleverna i årskurs 9 upplever också att de kan slappna av mer i bild när de inte tänker så mycket på betyg och prestation. Deras syn på bildämnet handlar också om att ämnet är fritt, roligt, avkopplande och skönt. I den tredje intervjun uttrycker Jenny bland annat att hon ser på ämnet som en frihetszon som är viktig att ha i förhållande till all annan skolpress de upplever i nian:

Men alltså... Ja, det känns ju som att det är ganska mycket nu, speciellt i nian, så det är ju en skönt liten trygghetszon att kunna gå och sätta sig, och bara kladda...

Även om ordet kladda nämns i samband med att bildämnet är fritt så är inte det en negativ konnotation. De ser hellre på ämnet som avslappnade, roligt, skönt och kreativt, samtidigt som en arbetsmoral och vilja att lära sig material och tekniker finns. Till exempel så nämner Charlotte och Fredrik orden noggrannhet och tålmod när de ombes beskriva bildämnet med ett ord i den andra intervjun. I den fjärde intervjun diskuterar Lars ämnets positiva egenskaper när han blir avbruten av Karl:

Lars: Ja det är lite lugnt och... ja, det kanske är bästa ämnet, det är liksom lite chill, det är lugnt...

Karl: ... men man kan ju fortsatt ha en effektiv lektion i det, liksom...

Lars, Martin och Karl fortsätter att resonera kring varför bildämnet är ett av de roligare ämnena i skolan i den fjärde intervjun. Martin menar att bild är "ett av de roligare ämnena i skolan i alla fall", och Karl fyller i dess fördelar för att de får bestämma mycket själv och att ämnet ger dem frihet. Lars säger att bild nästan är "lite som ens slags rast nästan, på ett sätt" och alla tre håller med om att bildämnet är ett ämne som de gillar. Att bildämnet fungerar som en slags rast nämns av nästan alla elever och är ett återkommande tema genom alla intervjuerna. Charlotte menar till exempel att bildämnet är "skönt", för att "man behöver liksom inte vara fullt koncentrerad hela tiden", och får ett avbrytande medhåll från alla sina klasskamrater i gruppen, Dina, Fredrik och Erik.

Både gymnasie- och högstadieleverna ger uttryck för att bildämnet ger en välbehövlig paus från teoretiska studier, och att det motivation till annat skolarbete. Motivationen kommer utifrån friheten och den självständighet, de praktiska arbetsmöjligheterna och den mindre pressen som bildämnet erbjuder jämfört med andra ämnen. Således är båda årskursernas syn på bildämnet liknande,

och berör ämnets kontexter och övriga egenskaper hellre än ämnesspecifika bildkunskaper.

5.1.2 Det egna valet

Det egna valet handlar om huruvida eleverna har gjort ett aktivt val för att studera bild eller om de kunde tänka sig att välja bild till gymnasiet under kommande år. Gymnasieeleverna Beata och Anna har valt bildämnet för att ämnet är avslappnande, ”kul att ha vid sidan av”, och för att de ”slipper tänka på betygen”. Båda studerar på studieförberedande program och ser på sina andra, teoretiska ämnen, som viktigare än bildämnet. Högstadiееleverna däremot resonerar kring sina framtida val och om deras intressen ligger mot praktiska eller teoretiska studier, där bild skulle kunna vara antingen ett huvudämne eller ett tillvalsämne. I den andra intervjun resonerar Charlotte, Fredrik och kring sina framtidsplaner och bildämnet:

Charlotte: Jag vill gå teoretiskt, och plugga vidare...

Fredrik: Jaa... Och typ såhär ungefär, jag går ekonomi, då har man ju inte bild. Men om jag läser bild för att ha kul och så tar det upp min fritid så jag inte gör läxorna, då är det ju onödigt.

Flera av eleverna vet inte riktigt vad de välja för inriktning mot gymnasiet, men de flesta menar att de inte kommer att välja bild då de inte ser att bildkunskaper är viktiga för framtiden. Alternativt menar de att de vill prioritera bort bildämnet för att hinna med andra studier, liksom Fredrik påpekar. Ett litet undantag finns dock, vilket märks starkast hos Hasse, som är starkt inspirerad av kreativt arbete genom sin familj. Hasse säger inte ordagrant att han vill välja bild till nästa år, men poängterar att han har ett stort intresse; ”jag tecknar ju mycket och så på fritiden, så jag tycker ju att det är kul med bild”. Andra elever kunde tänka sig att välja mer praktiska studier till gymnasiet utan att mena att detta skulle vara just bildstudier. Karl, i den fjärde intervjun, är intresserad av att studera design, som en del i att lära sig mer om teknik och programmering. De flesta eleverna menar att bildkunskaper är ganska bra att ha generellt, precis som Karl och Lars uttrycker det:

Karl: Alltså, jag tycker det är viktigt att ha grundläggande kunskaper, men så länge man inte jobbar inom design eller nåt sånt där så är det väl inte så viktigt att ha så stora kunskaper, men lite borde man då ha...

Lars: Mm... Nån form av kunskaper... Jaa... Men det känns inte direkt som att det är viktigt, men jaa... Som Karl sade, det kanske är bra med grundläggande kunskaper i alla fall...

Tillsammans med Martin uttrycker de också att även om de inte har tänkt på bildämnet inför nästa års studier, så skulle de gärna ha tänkt sig mer bild nu istället för att hinna med er och komma igång bättre med olika uppgifter.

Generellt sett så är de flesta högstadieelever skeptiska till att välja bild inför sina gymnasiestudier, både som tillval eller som huvudämne i ett program. De menar att man vissa grundläggande kunskaper i bildämnet är nödvändiga, men att dessa inte är så pass viktiga att de vill välja det i gymnasiet, delvis beroende på annan studiebörd eller bristande syfte med ämnet.

5.1.3 Elevernas erfarenheter av bildämnet

De personliga erfarenheterna av bildämnet är relativt lika mellan eleverna. Många av dem har gått i samma skolor under sin skolgång och har därmed haft liknande bildundervisning under många år. Det gör att deras intressen och erfarenheter påminner om varandras, både mellan gymnasie- och högstadieeleverna. Alla elever håller med om att de var mer aktiva med bildskapande när de var yngre och att intresset för att måla och teckna bilder har avtagit med åren. Lars menar att "[...] sen man blev äldre så, då målar man ju inte och ritat och sånt", och Martin fyller i:

Då man var liten då man väl mycket med och måla och höll på så mycket, med vattenfärger, då man var mycket liten då och så... Och så vart det väl tusch och sånt där men är det väl, nu är det väl egentligen bara i bilden som man kommer i kontakt med just det här då.

Många andra elever stämmer in på just den punkten, och redogör för sina erfarenheter av tvådimensionellt bildskapande som barn och hur intresset har dött av med åren. För att få eleverna att reflektera mer över vad bildämnet kan innebära utöver att måla och teckna styrs diskussionen mot bildkommunikation och sociala medier. Ur den aspekten öppnar sig bredare erfarenheter av bildämnet, och alla elever visar sig ha någon koppling till både sociala medier och någon form av fotografering. Anna och Beata från gymnasiet säger att bilder finns överallt, och att "bilder säger mycket mer än bara tusen ord". Charlotte påpekar att bild "är ju även typ såhär foto, och foto, alltså, det gör man ju, man tar ju bilder varje dag", och så gott som alla elever håller med om att de använder sig av bilder i sociala

medier varje dag. Dessutom påpekar Hasse att de har varit på olika föreläsningar om bild; både om genus och om media och multimodalitet.

Förutom erfarenheterna kring själva bildskapandet och bild i sociala medier nämner eleverna också andra egenskaper som de erfar i bildklassrummet. Deras möjligheter till självständigt arbete och fritt spelrum bidrar till att de reflekterar över sin arbetsprocess och inte endast tänker på det färdiga resultatet. Karl och Lars upplever att ämnet är tidskrävande, att det går mycket tid till att plocka fram och undan material och att det tar tid att sätta sig in i timmens arbete:

Karl: [...] jag tycker nog att det är bättre att ha längre tid, liksom, en lång lektion [...].

Lars: [...] jaa, man ska ju komma i ordning och plocka reda [...].

Karl: Så ska man hinna sätta sig in det också....

Utöver tidsaspekten och för- och efterarbetet i det kreativa skapandet nämner andra elever att de lär sig förstå behovet av en kreativ paus, och att de lär sig de kan arbeta på olika sätt och bygga upp något steg för steg. Isa och Jenny funderar över vad de lär sig i bildämnet som inte är direkt relaterat till bildskapande:

Isa: Så är det ju också viktigt att i bild så är det ju så att man måste ju ha en plan för hur det ska gå till steg för steg, och det kan ju vara viktigt att sen också i olika saker.

Jenny: ... om man börjar med nånting men man inser att det inte kommer att gå, jag kommer inte läger vart jag är nu, då kan man ju bara börja om och göra nåt helt nytt, och det är ju samma i andra ämnen också, även om det kanske tar lite längre tid då.

Den allra största och mest återkommande erfarenheten hos alla elever är dock bildämnets kreativa egenskaper och hur behövliga dessa är som ett avbrott i den annars teoretiska vardagen. Anna och Beata diskuterar att kreativiteten är viktig, Hasse, Gunilla och Isa påpekar att den kreativa pausen är nödvändig, vilket också Karl återkommer till i förhållande till en krävande dag:

Man har ju vilat sig lite under bilden. Jag menar, det var en dag jag hade tre prov på raken, då kände jag mig hur trött som helst, och hade jag haft en bildlektion där i så hade jag ju säkert, i alla fall, efter lektionen, känt mig lite bättre.

Andra elever reflekterar över att de upplever ämnet som väldigt noggrant, tålamodskrävande och utmanande. Detta sägs dock som positiva aspekter, med den kreativa pausen och det kreativa, skapande arbetet som en drivkraft till inspiration

och vidare motivation. Sammanfattat handlar elevernas erfarenheter av bildämnet om liknande aspekter för båda årskurserna, vilket berör ett större skapande i yngre åldrar, att de använder sig av bilder i sociala medier dagligen och att bildämnet idag fungerar som en behövlig och kreativ paus i vardagen.

5.1.4 Bild på fritiden

Många elever menade först att de inte var så aktiva med bildskapande på fritiden, och endast någon gav uttryck för att ett eget intresse av att teckna och måla. I samtalet med gymnasieeleverna är Anna och Beata först osäkra på hur bildämnet kan användas eller hur det existerar utanför skolan:

Beata: Ja... [...]Bild är inte bara att måla en tavla. Det kan vara vad som helst... egentligen... bara man är kreativ.

Anna: Att det [bild] KAN användas utanför skolan, men det är lite svårt att berätta hur... Bild finns ju typ överallt.

Beata: Det säger mycket mer än ... bara tusen ord...

För att vidga synen på vad bildämnet faktiskt kan innebära bortanför att måla och teckna samtalar vi om att pyssla, fotografera, reklambilder och sociala medier. Då tar samtalen en ny vändning, och på frågan om de själva skapar bilder aktivt på fritiden svarar båda ett positivt och samstämmigt ”ja”. Därefter förklarar de vad de tänker på och menar med bildskapande på fritiden.

Anna: Det är väl det här med snapchat och allt...

Beata: Det är ju nästan lika det som vi gör här i skolan... Här får vi pyssla med saker, göra såna DIY², alltså pysslar och grejar. Vet inte om det har nånting med bild att göra men det är att skapa nånting själv.

Högstadiееleverna visar sig vara intresserade av fotografering, både med mobilkamera och med systemkamera. Det är också ett flertal av eleverna som vill anstränga sig mer med fotografering, och lånar, eller vill köpa, systemkameror som de vill ta bättre bilder med. Temat för de bilder eleverna gillar att ta sträcker sig till naturen och årstiderna, och deras fritidsintressen. Lars pratar om att han brukar låna sin pappas systemkamera i perioder för att ta bilder, och Karl berättar om hur han brukar låna sin pappas kamera i perioder, och väldigt många bilder innan intresset dör av igen. Både Hasse och Isa beskriver också att de tycker om

² Do It Yourself

att fota på fritiden och kommer in i en diskussion om väder och årstider och beskriver att den bästa tiden för fotografering är hösten med alla sina färger.

Elevernas syn på bildämnet på fritiden är liknande mellan både gymnasie- och högstadieleverna, då båda grupperna mest pratar om sociala medier och fotografering. Dock visar det sig att gymnasieeleverna är något mer intresserade i att skapa kreativt på fritiden, även bortanför det digitala fotograferandet. De tecknar, målar och pysslar på fritiden, utöver det dagliga bruket av fotografering till sociala medier. Högstadieleverna däremot är mest intresserade i fotografering, både till sociala medier och som fotografering av miljöer eller fritidsintressen, och menar att de inte är lika aktiva med bildskapande nu som de var när de var yngre.

5.1.5 Bild i samhället

Från fotografering och sociala medier styrs samtalen vidare in på bildämnet i samhället och eleverna reflekterar över var och hur bildämnet finns med i samhället. Gymnasieeleverna Anna och Beata har inte särskilda meningar om hur bildämnet ter sig utanför skolans ramar, utan stannar vid tanken på att bildämnet finns ”ju typ överallt”. Högstadieleverna däremot diskuterar både offentlig utsmyckning och olika yrken där de menar att bildämnet inkluderas.

Flera av eleverna tvekar först vid tanken på bildämnet i samhället, men kommer efter en stunds funderande på olika delar där de ser bildämnet utanför skolans ramar. Jenny menar att det finns ”lite monument och grejer” och tänker mest på ortens offentliga utsmyckning, vilket Karl, Lars och Martin också påpekar. I deras samtal nämner de flera olika platser på orten där offentlig utsmyckning finns, och deras konklusion blir att ”bild finns överallt”. Diskussionen mynnar ut i om bildämnet är viktigt att ha i dagens samhälle, men där är de inte lika eniga:

Karl: Alltså jag tycker det är viktigt att ha grundläggande kunskaper, men så länge man inte jobbar inom design eller nåt sånt där så är det väl inte så viktigt att ha så stora kunskaper, men lite borde man då ha...

Det som däremot framkommer i Karls utsaga om bildämnets relevans berör mer var ämnet finns än hans syn på det. Karl, Lars och Martin för en grundligare diskussion om fler yrken, och konkluderar med att ”allt är ju designat med ett visst utseende [...] så det finns ju i allting” och ”design är ju väldigt viktig idag”. Det som framkommer en stund in i samtalet är att de trots utsagan om bildämnets

mindre relevans, kommer fram till att bildämnet finns överallt. De ger goda exempel på kreativa yrken och menar att design av alla slag är väldigt viktigt i dagens samhälle. Även Dina tänker på design och menar om man vill inreda ”så kan det ju vara bra att kunna teckna vad man tänker och så...” och Charlotte och Fredrik instämmer i det. I sin utsaga nämner Karl att bildkunskaper mest är viktigt om man jobbar ”inom design eller nåt sånt där”, vilket flera av de andra eleverna också håller med om. Fredrik, Jenny och Dina nämner yrkesgrupper som ingenjörer, arkitekter och reklamfolk som olika delar, men gör ingen personlig koppling till vare sig de yrkena eller bildämnet som viktigt utanför skolan.

Sammanfattningsvis uttrycker alla elever att bildämnet finns överallt i samhället och att det är viktigt att ha grundläggande kunskaper i ämnet. De menar att ämnet är viktigt för vissa typer av yrken, men gjorde dock ingen personlig koppling till sig själva eller bildämnet i deras egen framtid.

5.1.6 Personlig betydelse

Bildämnets betydelse för individen var ett relativt svårt tema att diskutera för eleverna. Många av eleverna menar att bildämnet inte är ett favoritämne som de är duktiga i, utan att de mest tycker om stämningen i klassrummet och det kreativa skapandet, vilket eventuellt påverkade deras reflektioner, eller brist på reflektioner kring det här temat. Vid de första tankarna om bildämnets betydelse tänker eleverna på konkreta uppgifter och vad de gör i skolan. Erik pratar om att bildämnet för honom handlar om att ”man sitter och målar med pensel eller penna, typ en teckning eller tavla eller vad det än är”, när Charlotte avbryter och menar att bildämnet även inkluderar foto, och att ”det gör man ju, man tar ju bilder varje dag”.

Anna uttrycker att hon kan förmedla sin personlighet genom bilder, ”typ, vem jag är”, och tillsammans med Beata menar hon att bildämnet ”i övrigt är viktigt för oss alla”. Charlotte från årkurs 9 reflekterar över liknande aspekter och menar att ”om man tycker om att måla vissa saker, till exempel, så kan väl det avspeglas i personligheten”. Dock kan ingen av dem förklara djupare vad de menar. Dessa utsagor är relativt konkreta och ger ingen direkt bakgrund eller förklaring av reflektionerna. Däremot svarar eleverna desto utförligare på den här frågan indirekt i andra kontexter när de diskuterar sina erfarenheter och sin syn på

bildämnet. Där återkommer temat igen om bildämnet som en kreativ, behövlig och betydelsefull paus. Eleverna kallar det för ett kreativt andningshål och pratar om dess betydelse som paus eller avbrott från teoretiska studier. Charlotte framhäver att bildämnet är ”skönt” för att man ”behöver liksom inte vara fullt koncentrerad hela tiden” och hennes klasskamrater Fredrik, Erik och Dina håller med. Jenny beskriver bland annat det kreativa andningshålet så här:

Man behöver väl ha det här med att kunna sätta sig och krypa in i sin egen lilla bubbla och ha det som en trygghetszon. För att bara sitta och läsa och skriva och läsa och skriva flera timmar varje dag, dem dagar i veckan utan att nånsin få göra nånting annat, det kan lätt bli nånting som får en att tycka det är tråkigt och svårare att göra det.

Karl, Lars och Martin menar igen att bildämnet är avslappnande, fritt och ”nästan lite som en slags rast, på ett sätt”. Lars uttrycker sig tydligast i sin grupp, när han försöker sammanfatta bildämnet. Han beskriver som ”lugnt och avslappnat, skönt och roligt... ja alla de fyra orden i ett”.

Alla elever ombads att sammanfatta bildämnet med ett, två eller tre ord i slutet av intervjun, vilket gav en tydlig bild över deras syn på ämnet, oavsett vad de sade tidigare i intervjuerna. Från både gymnasie- och högstadieleverna nämndes adjektiv som handlade om frihet, självständigt arbete, roligt, skönt, avslappnande, vilket tyder på att bildämnet för med sig många positiv egenskaper till elevernas skolgång. Eleverna ger uttryck för att bildämnet är som viktigast när det fungerar som ett avbrott från teoretiska studier och att det fungerar som motivation. De ger också uttryck för att ämnets avslappnade roll och brist på betygspress är viktiga delar som bidrar till att skapa motivation och trivsel i ämnet. dock utan att kunna Samtidigt tror de att det är viktigt att kunna uttrycka sig genom bild, att de själva gör det och att det kan.

5.2. Resultat

Det här avsnittet binder ihop deltagarnas olika utsagor med undersökningens teoretiska utgångspunkter och den forskning som finns på området. De teoretiska utgångspunkterna berör elevperspektiv och det sociokulturella perspektivets syn på lärande och forskningen berör bildämnets betydelse för identitetsskapande, personlig utveckling och effekter som gynnar annat lärande. Mest återkommande

teman från elevernas sida är deras svar är att bildämnet är viktigt som avslappning, att ämnet är kravlöst, mindre seriöst och mindre pressande och att det är viktigt som en paus eller avbrott i vardagen, både genom arbetsmetoderna och genom de olika uppgifterna. Detta var något som både gymnasie- och högstadieeleverna höll med om, och det visade sig att deras åsikter var väldigt lika varandras, trots skillnaden i att aktivt ha valt bildämnet eller mot att läsa det som ett obligatoriskt ämne.

Utifrån studiens syfte om att undersöka elevers uppfattning av, åsikter om och erfarenheter av bildämnet, och utifrån de teoretiska utgångspunkterna blir elevernas syn på bildämnets betydelse en viktig punkt. Utöver vad eleverna själva *menar* om bildämnets betydelse så *tolkas* deras utsagor vidare. Enligt Marner & Örtegren (2003 s. 41) är kravlösheten och pausen från andra ämnen viktigt när elever från årskurs 7 och 9 beskriver sin syn på bildämnet. Marner & Örtegren (2003 s. 56) uppvisar resultat som är övervägande positiva kring aspekter som berör elevers åsikter och idéer, uttrycka personliga känslor, skapa fritt, skapa och visa fram bilder, lära att teckna och måla, samt lära om olika tekniker. Dessa aspekter stämmer också överens med den här studiens resultat, där deltagarna diskuterar vad de har gjort hittills i bildämnet, vad de vill lära sig, hur de upplever bildämnet, hur de ser på bildämnet och vad de tror att bildämnet har för betydelse för dem som personer. Detta är främst synligt både i inledning och i avslutning i intervjuerna, där eleverna reflekterar över hur bildämnet är i skolan, samt när de försöker sammanfatta bildämnet med ett ord. Det som nämns då är ord som de associerar med bildämnet; att det är fritt, roligt, avslappnande, skönt, praktiskt, samt att dessa aspekter är viktiga för dem genom att de blir en paus från resten av skolvardagen.

Deltagarna i studien resonerar kring bildämnets betydelse genom termer som mest berör skolans vardag och dess betydelse i den kontexten, snarare än bildämnets betydelse för den individuella utvecklingen. Ur dessa reflektioner kan det tolkas att eleverna inte uppfattar bildämnet som något relevant i vardagen, samtidigt som det också kan visa att eleverna inte är medvetna om bildämnets meningar och egenskaper utanför det egna intresset. Bamford (2009 s. 20) menar att estetiska ämnen är viktiga som kulturbärare, betydelsefulla för individen samt identitetsskapande, vilket inte framträder direkt ur elevernas utsagor, men snarare

genom kontexten av vad de säger. Ur en annan synvinkel speglar bildämnet en stor del av deltagarnas omvärld, genom att det finns med på deras fritid och i samhället utanför skolans ramar. Som konkreta svar och reflektioner menar eleverna själva att bildämnet ”nog fanns i samhället och på fritiden”, och de ger exempel på offentlig utsmyckning, reflekterar över reklamskyltar och design, samt fotografering på fritiden. Några elever kopplar bildskapande på fritiden till att fotografera med systemkameror och ha fotografering som ett genuint intresse, medan andra menar att de mest bara använde sina mobilkameror för att ta bilder till sociala medier. Det som eleverna ser om mindre betydelsefullt och som mest nämns i kontexten är dock det som visas vara mest intressant för studien. Genom elevernas fotograferande för sociala medier visas att bildämnet i hög grad är relevant för eleverna, då alla uttrycker att de använder sig av bilder på sociala medier, och då det handlar om att ta självporträtt (selfies) så blir bildskapande högst identitetsskapande och kan återkopplas till Bamfords förmeningar (2009 s. 20).

Elevernas bildskapande på fritiden sätter bildämnet i perspektiv till deltagarnas omvärld, deras dagliga kontext, vilket således berör det sociokulturella perspektivets mening om lärande i sociala kontexter. Det sociokulturella perspektivet berör också dikotomin mellan teoretiska och praktiska kunskaper, vilka menas vara beroende av varandra för ett optimalt lärande (Säljö 2014 s. 301). Flera av deltagarna diskuterar att bildämnet är roligt, avkopplande, självständigt, fritt och fungerar som en skön paus från skolans andra ämnen. Eleverna uppger också att bildämnet är socialt, och de upplever att det är lov att prata och socialisera med sina kamrater, utan att det nödvändigtvis minskar arbetsron eller stör deras arbete. Dessa utsagor pekar på att eleverna har en kännedom om bildämnets relevans för dem som individer och att ämnet har en viss betydelse för dem, då de uttrycker sig positivt kring ämnets kontexter. Det återkommer också i läroplanernas meningar om hur kunskap blir till genom samband mellan teoretiska och praktiska färdigheter; genom förståelse, färdighet, fakta och förtrogenhet (Skolverket 2011a s. 10, Skolverket 2011b s. 8). Deltagarna positiva utsagor om bildämnets kreativa och praktiska arbetsmetoder kan återkopplas till vad Gardner (2008 s. 5) menar om en människas olika intelligenser, och hur olika läroprocesser kan vara nödvändiga för att nå fram till varje elevs olika inlärningsätt. Bildämnets

relevans förblir aktuell för alla deltagare, även om den varierar i grad. Vissa av deltagarna menar att de helst skulle vilja jobba mer praktiskt, och enligt dem kan bildämnet vara ett av de ämnen som de ibland behöver för att motiveras till annat skolarbete. Medan vissa av deltagarna mest uppskattar det praktiska arbetet, uppskattar andra den kreativa pausen mer, vilken fungerar som ett avbrott i den annars övervägande teoretiska vardagen.

Deltagarna gav också uttryck för att bildämnet förde med sig studietekniker som de menade var användbara i andra ämnen, vilket tolkas mot Eisner (2002 s. 6) som diskuterar detta i form av *representation*. Representation handlar om hur olika känslor och beteenden kan tränas upp och förfinas genom bildämnet. Han menar att mottagligheten för något kan tränas upp genom att bilder och bildskapande bearbetas och förfinas, vilket tränar upp sinnena till att upptäcka mer och se mer sammanhang. Deltagarnas utsagor om arbetsprocessen kan härledas till den dolda läroplanens olika moment, som diskuteras av Hetland et. al (2013 s. 4), och till de olika estetiska läroprocesserna som diskuteras av Marner & Örtegren (2003 s. 82) och Lindström (2009 s. 65). De olika moment som kommer fram i intervjuerna handlar mest om reflektion, observation, eget uttryck, engagemang och tålmod. Eleverna nämner att de reflekterar över arbetsprocessens olika steg och hur dessa är applicerbara även i andra ämnen. I samma kontext pekar de mot tålmod, och att bildämnet är tidskrävande. Samtidigt som de utmanar sig själva i uppgifterna så observerar de och engagerar de sig också, då de ger uttryck för att ämnet är roligt och kreativt, och fungerar som ett sätt att uttrycka sig personligt. När eleverna uttalar sig om arbetsmetoder och hur dessa kan tillämpas i andra ämnen så närmar de sig också reflektioner kring de estetiska läroprocesserna. Utifrån deras utsagor tolkas att de lär *i* bildämnet, det vill säga ämnesspecifika kunskaper, och att de lär *med* bildämnet. Att de lär *med* bildämnet kan också härröras till den dolda läroplanen och kunskaper som är applicerbara i andra ämnen. Då eleverna diskuterar bilden i samhället, bildens roll i samhället och att de har varit på olika föreläsningar där bilder och media i dag har varit olika teman tolkas det mot att de även lär *genom* och *om* bildämnet.

Utifrån elevernas egna meningar om bildämnet sammanfattas att eleverna själva menar att bildämnet erbjuder kreativitet och praktiskt skapande, och de anser att det är nyttigt att ha för den nuvarande skolvardagen. Genom bildämnets

uppgifter och arbetsmetoder får de en paus från andra studier, de kan slappna av och de känner mindre betygspress. Detta menar de är motiverande för att orka eller klara av andra studier, och vissa av eleverna menade också att bildämnet var ett av de bästa ämnena på skolan, genom det kreativa och praktiska skapandet. Detta tolkas mot vad Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin (2013 s. 34), Eisner (2002 s. 3) och Bamford (2009 s. 20) föreskriver om ämnets betydelse för elevers kognitiva, sociala och kulturella utveckling. Utöver ovanstående utsagor om bildämnet tillkommer även att bildämnet är av hög relevans för dem på fritiden, i samhället, och för dem som individer, genom bilder i sociala medier och som eget intresse, samt som design och utsmyckning i samhället. Dessa egenskaper berör i hög grad identitetsskapande och personlig utveckling, vilket diskuteras av både Eisner (2002 s. 3) och Bamford (2009 s. 20).

6. Diskussion

I det här avsnittet presenteras först ett kortfattat resultat, innan metoden (6.1) och resultatet (6.2) diskuteras. Först diskuteras arbetets resultat utifrån syfte, frågeställningar och det teoretiska perspektivet för studien och slutligen diskuteras studiens metod.

Syftet med den här studien var att undersöka elevers åsikter om, samt upplevelser och erfarenheter av bildämnet. Frågeställningarna berörde elevernas syn på bildämnets betydelse, hur deras erfarenheter och förväntningar såg ut och om de menar att bildämnet ger färdigheter för framtiden. Eleverna menade att bildämnet var ett viktigt ämne genom dess kreativa och praktiska egenskaper, då det erbjöd ett avbrott från teoretiska studier, och att bildämnet ger dem färdigheter som de kan dra nytta av i andra ämnen. De menade att bildämnet handlar både om ämnesspecifika delar, som till exempel att lära sig teckna och måla, och om att göra något annat än teoretiska uppgifter, vilket gav dem avkoppling. Många av eleverna menade inte att bildämnet var så pass betydelsefullt att de vill studera bild på gymnasiet, men att vissa grundläggande kunskaper kan vara bra att ha.

6.1 Metoddiskussion

Den här studien är en kvalitativ studie med en önskan om att undersöka vad elever i grundskolan och gymnasiet själva anser om bildämnet, utifrån aspekterna att de

studerar ämnet som obligatoriskt ämne eller som ett ämne de har valt själva. Studien är utförd med vissa ramfaktorer som kan ha varit avgörande för resultatet. Tid och möjligheter ramade in arbetets möjligheter, vilket berörde urvalet av deltagare, både till var de fanns att nå och till antalet. I efterhand av arbetet resonerar jag som forskare kring vilka aspekter jag hade kunnat ändra på för att eventuellt uppnå ett mer precist resultat utifrån studiens syfte och frågeställningar.

Studien bygger på kvalitativa intervjuer, där tretton stycken deltagare intervjuas i grupper om tre-fyra stycken. Syftet med studien var att fånga elevers uppfattning om bildämnet. Det gjorde att jag valde att göra flera intervjuer för att fånga fler ”detaljerade beskrivningar av mer generella eller typiska upplevelser, eller av olika slags upplevelser och erfarenheter” (Thomsson 2010 s. 28), hellre än att endast intervjua en deltagare, vilket hade varit alltför subjektivt och inte generaliserbart. I likhet med rekommendationerna förhöll jag mig till det antalet deltagare per grupp, men ser både för- och nackdelar med det tillvägagångssättet. Den ursprungliga tanken med gruppintervjuer var att deltagarna skulle få friare spelrum och öppnare diskussioner genom stödet och inspirationen av varandra, vilket också lyckades. Samtidigt såg jag att, trots de små grupperna, att alla deltagare inte kom till tals eller hade någon åsikt, då en annan deltagare redan sagt ”gruppens åsikt”, eller att denne inte var socialt stark nog att hävda något annat mot gruppen. Det uppstod även mindre problem vid transkriberingen, då många röster flätades in i varandra och var svåra att urskilja. För att optimera studiens resultat och validitet kunde även enskilda intervjuer med deltagarna ha kompletterat gruppintervjuerna och på så sätt breddat svaren. Vid enskilda kvalitativa intervjuer hade eventuellt de tysta eleverna också blivit mer hörda och sedda, och ett utförligare och personligare svar, vilket hade kunnat gynna studien. Ytterligare ett alternativ hade kunnat vara att komplettera de kvalitativa gruppintervjuerna med en kvantitativ metod, till exempel enkäter, för att fånga fler individuella svar. Att kombinera kvalitativ och kvantitativ metod kallas triangulering, och den metoden hade också eventuellt kunnat bidra med att bättre fånga varje deltagares egen åsikt, genom att varje deltagare skulle ha lämnat sitt eget svar och inte blivit glömd och gömd bakom starkare elevers utsagor. Då kunde också gruppintervjuernas friare och öppnare struktur i kombination av enkäter och intervjuer gett fler svar att förlita sig på.

Vidare ser jag att intervjuerna kunde ha dragit fördel av att övas på innan de spelades in, alltså som olika provotillfällen med statister, vilket även Widerberg (2002 s. 47) diskuterar. Hon menar att man genom så kallade förprojekt kan skaffa sig en bättre reflekterad grund hos deltagarna inför en intervjusituation, alternativt öva på intervjusituationen med fiktiva eller alternativa deltagare, till exempel familj eller vänner. Genom att ha gjort ett förprojekt till studien det kunde till exempel följdfrågorna ha utökats till antal och varierats mer, genom att jag som forskare kunde ha blivit mer förberedd på hur jag hanterar tysta stunder och oväntade svar under intervjusituationerna. Dock gav tidsaspekten inte utrymme för detta och jag som forskare hade endast möjlighet att träna på intervjuer och att förbereda hypotetiska följdfrågor genom att läsa om dem. Jag tror att om följdfrågorna hade varit mer kreativa, eller om jag som forskare hade övat mer och hanterat oväntade situationer annorlunda, så hade arbetet kunna innehålla mer information och därmed också hålla en starkare stringens.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med den här studien är att undersöka elevers egna åsikter om, upplevelser av och erfarenheter av bildämnet, och om de menar att dessa är betydelsefulla för dem, både i och utanför skolan. De teoretiska utgångspunkterna berör det sociokulturella perspektivets syn på lärande och elevernas egen syn på bildämnet. Resultatet av den här undersökningen berör elevernas egen syn på bildämnet, vilket ger indikationer mot hur det motsvarar läroplanernas övergripande mål, och att både gymnasie- och högstadiееleverna har liknande åsikter.

Elevernas utsagor kring bildämnets betydelse stämmer till viss del överens med vad läroplanerna föreskriver om vad kunskap bygger på och att skolan ska balansera dessa olika delar för att varje elev ska finna en passande inlärningsstil. Läroplanerna föreskriver att kunskap bygger på fakta, förståelse, förtroget och färdighet, och genom elevernas utsagor om vad bildämnet erbjuder märks ett behov hos eleverna av att arbeta mer praktiskt och kreativt, vilket de menar att bildämnet är med och bidrar till. För många av deltagarna upplevs skolan som alltför teoretiskt upplagd, och de ger uttryck för att de hellre skulle vilja arbeta mer praktiskt och utveckla mer kunskaper i bildämnet. Läroplanerna (Skolverket 2011a s. 7, Skolverket 2011b s. 9) menar att varje elev ska ”finna sin unika egenart” och

att det ska tas hänsyn till ”elevernas olika förutsättningar och behov” (Skolverket 2011a s. 8, Skolverket 2011b s. 6), vilket de då delvis når upp till, då flera av eleverna menar att mer bild kunde ha gynnat deras inläring i andra ämnen mer. Även Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin (2013 s. 34) kommer i sin forskning fram till att bildämnet kan ha betydelse för neurologiska, motivationsdrivande, sociala och kognitiva färdigheter, vilket då också skulle främja elevers olikheter i inläring och ge mer substans till skolans mening om ”elevernas olika förutsättningar och behov” (Skolverket 2011a s. 8, Skolverket 2011b s. 6). Genom mer bildundervisning skulle eleverna ytterligare kunna lära sig att länka samman olika fenomen, kunskapen skulle kunna bli mindre statisk och eleven skulle kunna ge uttryck för sina färdigheter på ett annat sätt än i teoretiskt lärande (Marner & Örtegren 2003 s. 82). Eisner (2002 s. 19) förespråkar också variationen i inläringen som sker i bildämnet och menar att bildämnet bidrar till att öppna upp för att förstå sammanhang och fenomen i ökad grad, som motsats till teoretiska ämnens statiska kunskaper. Detta kan leda till ökad kreativitet, vilket i sin tur kan minska betygspressen och ett statiskt sökande efter rätta svar (Marner 2005 s. 32). Marner (2005 s. 32) menar att ett överdrivet sökande efter rätta svar kan leda till ett statiskt lärande där kunskaper endast handlar om att kunna återge vissa fakta. Bildämnets avslappnade och praktiska egenskaper bidrar också till att eleverna känner mindre betygspress än i andra ämnen, enligt dem själva.

Läroplanerna föreskriver att skolan ”ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet [...] och att lösa problem” (Skolverket 2011a s. 9) och att eleverna ska utveckla sina kreativa förmågor för att skapa ett livslångt lärande som möter ”förändringar i arbetslivet, ny teknologi, internationaliseringen och miljöfrågornas komplexitet” (Skolverket 2011b s. 7). Kreativitet och problemlösning anses idag som framtidskompetenser, vilket också anses vara kompetenser som är viktiga för individens egen utveckling (Marner & Örtegren 2005 s. 30). Deltagarna i studien ansåg att bildämnet till stor del bidrar med kreativitet, men de såg dock inte sig själva i en framtida kreativ roll. De kopplade först och främst ihop med kreativiteten med yrken som de ansåg vara konstnärliga, såsom ingenjörer, arkitekter, designers och konstnärer. Vissa av eleverna kopplade dock ihop bildämnet mer med design och påpekade att allting, överallt i samhället, är designat, och kunde se kopplingen till bildämnet. Detta påpekas också av Marner

& Örtegren (2003 s. 58): ”De estetiska ämnena är idag små och marginaliserade i skolan, men motsvaras av mycket kraftfulla företeelser i samhället, t.ex. inom såväl medierna som i industriell formgivning och design”. Marner (2005 s. 33) påpekar dock att kreativitet idag är en generell kompetens som förutsätts på flera olika arbetsplatser, där människor arbetar i kommunikativa och sociala processer. Kreativitet är således en gemensam nämnare för många aspekter i samhället, och då den tar plats inom många olika typer av yrken blir det kanske också en grund till varför eleverna inte ser på bildkunskaper som framtida kompetenser; kreativitet ska helt enkelt bara existera utan reflektion, och finns inget genuint och utpräglat bildintresse hos eleven så försvinner eventuellt av bildämnets syfte som kreativ skapare.

Det sociokulturella perspektivets syn på lärande i olika kontexter och sociala sammanhang kan kopplas ihop med bildämnets läroprocesser och möjligheter till kulturell och individuell utveckling hos eleven. Marner & Örtegren (2003 s. 58) diskuterar också vikten av de estetiska läroprocesserna och dess innebörd där eleven är ”medskapare snarare än endast en behållare för obearbetad information” (Marner & Örtegren 2003 s. 148). Detta riktar sig både mot den dolda läroplanen (Hetland et. al 2013 s. 4) och läroplanernas övergripande mål om att skolan ska främja elevers lust för livslångt lärande (Skolverket 2011a s. 7, Skolverket 2011b s. 5). Elevernas utsagor kring bildämnets betydelse kan också tolkas vidare mot att de förankrar kunskaper i de estetiska läroprocesserna som är användbara även utanför ämnet, vilket således knyter an till det sociokulturella perspektivets syn på lärande. De menar att de lär genom arbetsprocesser som är användbara i andra ämnen, genom att de konkret kan se arbetets framgång och färdiga resultat synligare än i andra ämnen. De menar också att bildämnet ger dem egenskaper såsom tålamod och noggrannhet som de menar är användbart även utanför bildklassrummet, och dessa egenskaper är desamma som beskrivs av Hetland et al. (2013 s. 4) i den dolda läroplanen. Arbetsprocesserna blir en form av återkoppling som är gynnsam, vilket Giota påpekar (2002 s. 298): ”Återkoppling kan också påverka individens föreställningar om den egna kompetensen och känslorna på ett positivt sätt, dvs på ett sätt som främjar individens motivation”. Genom att eleven återkopplar sitt färdiga resultat till arbetsprocessen kan hen ”utvärdera sina framsteg eller [...] korrigera misstag” (Giota 2002 s. 298) och lära sig reflektera

och observera sitt arbete tydligt. I den kreativa och reflekterande processen stärker individen sin personlighet, genom att sinnena har utvecklats i den estetiska arbetsprocessen (Eisner 2002 s. 2).

7. Konklusion

Resultatet i den här studien visar på att eleverna själva inte reflekterar så mycket över bildämnet betydelse i ett större perspektiv, men att de har uppmärksammat andra delar av ämnet som de menar är positiva, vilka berör både bildskapandet och bildämnets kontexter. Därför berör svaren på den här studiens frågeställningar den teoretiska utgångspunktens olika aspekter kring lärande i kontext, bildämnet som kulturbärare samt deras egna upplevelser och erfarenheter.

Läroplanerna diskuterar kunskapsbegreppet och hur vikten av att undervisningen varierar för att nå varje elevs unika behov. Gustavsson (2002 s. 85) diskuterar huruvida praktik och teori hänger ihop för att skapa en helhet, och detta korrelerar också med vad eleverna påpekade gällande olika inlärningsstrategier i bildämnet. Eleverna menar att bildämnet erbjuder konkretiserade uppgifter, vilket gör att de lättare kan förstå och se sammanhang mellan arbetsprocess och resultat. Gardner (2008 s. 5) påpekar människors olikheter och olika sätt att lära, och att en övervägande teoretisk skola inte når fram till alla elevers unika inlärningsstilar. Utifrån Gardners pluralistiska syn på människans lärande resonerar Eisner (2002 s. 26) kring att undervisningen kan anpassas mer för att tillgodose fler elevers olika behov än vad som görs idag genom att inkludera mer tid till estetiska ämnen och läroprocesser, något som eleverna i studien också uttryckte en önskan för. Gardners pluralistiska syn kan också återkopplas till demokrati- och livsvärldsargumentet som Marner & Örtegren (2015 s. 20) diskuterar. Dessa handlar om att alla elever ska få synas och höras, och finna sina individuella identitetsskapande processer (Marner & Örtegren 2015 s. 20). Båda dessa argument utvecklades under 1900-talets senare del, vilket också är tidsramen för den forskning som den här studien baseras på.

Demokrati- och livsvärldsargumentet kommer från den konstpsykologiska synen på bildämnet, där individen och hans skapande stod i centrum. Detta är även synligt i dagens läroplaner, vilka förespråkar det individuella utvecklandet och ”elevens unika egenart” (Skolverket 2011a s. 7, Skolverket 2011b s. 5). Den

konstpsykologiska aspekten är inte väldigt tydligt framträdande i dagens bildundervisning, utan framkommer mer i andra kontexter utanför skolan. Liksom andra estetiska ämnen handlar bildämnet om att involvera många olika aspekter för att skapa en helhet. Bamford (2009 s. 20) skriver att estetiska ämnen handlar om meningsskapande och identitetsskapande, och involverar både vidareförande och skapande av ett kulturarv, liksom strävan efter ett livslångt lärande, vilket också framträder i läroplanerna (Skolverket 2011a s. 7, Skolverket 2011b s. 5). Eleverna själva ser inte några direkta kopplingar kring identitetsskapande och bildämnet, men deras utsagor kring självporträtt, sociala medier, och att design finns överallt i samhället visar ändå på att de är medvetna om bildämnet runt dem. Därmed blir också identitetsskapandet genom bildämnet ett faktum för eleverna.

Läroplanerna Lgr11 och Lgy11 (Skolverket 2011a s. 10, Skolverket 2011b s. 8) menar att kunskap bygger på ett samspel mellan fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet och att skolarbetet därför ”ska inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet”. Detta påpekades som en nödvändighet av eleverna i studien, med grunden i att de har en övervägande teoretisk vardag idag. De hade önskat mer praktiska ämnen, däribland bildämnet, av olika anledningar. Flera av eleverna önskade mer bild för att ämnet var socialt och avslappnande, medan andra menade att ämnet i sig var nödvändigt och att de önskade mera praktiskt arbete i skolan. Marner & Örtegren (2003 s. 148) påpekar också detta, men menar samtidigt att skolan idag erbjuder en övervikt av kunskaper genom skriftspråk och skolböcker, istället för att tillämpa fler estetiska läroprocesser för att utveckla kunskaper. Där blir således Hjorts (2001 s. 83) fråga kring hur läroplanerna väger upp vikten av estetiska ämnen mot dess få timmar i kursplanen högst relevant. Utifrån elevernas berättelser drar jag då slutsatsen att läroplanernas övergripande mål om att nå varje elevs unika inlärningsbehov och egenart inte helt uppnås. Skolans struktur idag passar ett flertal av eleverna, men inte alla, vilket visar att mer tid i bildämnet eventuellt hade kunnat motivera fler elever i skolarbete genom sin mångfald inom både teman och metoder.

Forskningen kring bildämnet och elevernas utsagor visar att ämnet är viktigt både för individen och i samhället, men dagens skolstruktur förminska ämnet och ses på som mindre relevant i förhållande till antal timmar i kursplanen. Både ur ett

samtids- och ett längre tidsperspektiv verkar detta vara en förlust för eleven. Langer (1966 s. 12) menar att ett förnekande av konstnärlig utbildning, alltså förminskning eller radering av estetiska ämnen, däribland bildämnet, är ett förnekande av känslor och individens utveckling, och övriga forskare framhäver just bildämnets relevans i sina studier (Eisner 2002, Bamford 2009, Hetland et al. 2013, Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013). Sammanfattningsvis visar forskningen till stor del vad eleverna själva menar om bildämnets betydelse. Forskningen menar att bildämnet är och formar och skapar individen och utvecklar egenskaper som blir användbara i flera ämnen utöver bildämnet.

För att svara på studiens frågeställningar konkluderas det att eleverna själva inte såg en direkt koppling till kultur och identitetsskapande genom bildämnet, men de menade ändå att ämnet är viktigt genom att det erbjuder praktiskt arbete och kreativt tänkande. Det praktiska och kreativa arbetet tror de är viktiga kunskaper för framtiden, men framförallt såg de på det som en skön, avslappnande och behövlig paus från andra studier. Både gymnasie- och högstadieläverna menar att bildämnets viktigaste och mest betydelsefulla aspekt handlar om bildämnets karaktär; att det är ett positivt, avslappnande, roligt och behövligt avbrott från teoretiska studier, som erbjuder praktiska och kreativa uppgifter och arbetsmetoder som de kan dra nytta av i andra ämnen. Elevernas erfarenheter och förväntningar på bildämnet berör desamma aspekterna på bildämnet som den kreativa och välbehövligen pausen. Samtidigt nämner eleverna ämnesspecifika delar, såsom att lära sig tekniker och material, bildanalys, färglära och komposition, vilka de menar kan vara användbara i framtiden och utanför skolan till en viss grad. Det sociokulturella perspektivets syn på lärande är högst relevant inom bildämnet, och eleverna menar själva att de lär genom sammankopplingen av olika processer i det kreativa skapandet, och genom att de kan slappna av och vara mer sociala i bildklassrummet än i andra klassrum. Utifrån elevernas egna ord om bildämnets betydelse så är det ett omtyckt ämne med många positiva egenskaper som eleverna uppskattar i en alltför teoretisk skolvardag.

Sammanfattningsvis beskrivs bildämnet som ett välbehövligt ämne av både elever och forskare, och att dagens läroplaners föreskrifter om att nå fram till elevers unika behov inte når helt fram till alla elever. Bildämnet kan visa fram många olika och varierande aspekter genom sina lärprocesser och sitt varierade

innehåll, vilket skulle kunna ligga till grund för att bildämnet borde ta mer plats i både grundskolan och gymnasiet, och jag tror att med rätt implementering och med rätt ämnesspecifikt innehåll, kan stor del av skolans undervisning dra nytta av bildämnets mångfald, och elever skulle ges ytterligare möjligheter till att utvecklas, skapa sin identitet och öva sig i kognitiva färdigheter och i att se sammanhang.

8. Vidare forskning

Den vidare forskningen har många intressanta aspekter att studera och framhäva, då bildämnets innehåll speglas som högst relevant i dagens medie- och kommunikativa samhälle, men inte erhåller en högre status i dagens skolor. Forskningen argumenterar själv för sina brister, särskilt gällande svårigheterna med att finna rätt utgångspunkt för att kunna säkerställa tydliggöra sina resultat (Hetland et. al 2013 s. 3). De menar att utgångspunkten måste förtydligas ännu mer än vad som gjorts i deras egna studier och att resultatet måste specificeras noggrannare för att kunna säkerställa bildämnets positiva effekter med tanke på överföring till teoretiskt lärande. Därmed vore ett ännu mer specifikt och mätbart syfte intressant, för att kunna lyfta vissa delar ur de estetiska ämnena ännu mer, oavsett om det handlar om läroprocesser, elevers åsikter eller transfereffekter. En annan aspekt som rör vidare forskning handlar om forskningens urvalsgrupper. De flesta studier som har utförts, särskilt inom Sverige, berör barn och ungdomar i grundskolan. En annan aspekt som kunde vara intressant att studera gymnasieelever i årskurs 3, då de är grupper med andra ståndpunkter i livet och som har studerat bildämnet aktivt och frivilligt över flera år. Skillnaden mellan åsikterna hos en yngre elev i grundskolan som har bildämnet som obligatoriskt ämne och hos en elev i årskurs tre i gymnasiet som har valt att studera bildämnet kan vara markant, och högst intressant för vidare forskning. I äldre åldrar hos eleverna finns en ökad reflektionsgrad, en annan mognad och framtidssyn än hos yngre elever, vilket skulle kunna svara mer mot bildämnets betydelse för någon som har gjort det aktiva valet att studera ämnet.

Avslutningsvis tror jag att framtida forskning med fördel kan involvera kvantitativa synsätt på bildundervisningen och dess nytta. Idag är stor del av forskningen inom bildämnet och estetiska ämnen kvalitativ, vilket ger djup och

intressanta aspekter, men för att påvisa vikten av dessa djupare aspekter tror jag även att bredd och mängd bör framhävas, och det genom fler kvantitativa studier.

Referenserförteckning

Alver, Bente Gullveig & Ørjar Øyen (1998). *Etik och praktik i forskarens vardag*. Lund: Studentlitteratur.

Bamford, Anne (2009). *The WOW Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. 2:a utgåvan. Münster: Waxmann Verlag GmbH.

Barajas Eriksson Katarina, Forsberg Christina & Wengström Yvonne (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap*. Stockholm: Natur & Kultur.

Doseth Opstad, Kari (2010). "Estetisk utdanning – estetiske fags bidrag i skolens dannesperspektiv". I Mary Brekke (red). *Dannelse i skole og lærerutdanning*. Ss. 124-144.

Eisner, Elliot W. (1998). "Does Experience in the Arts Boost Academic Achievement?". *Art Education*. 1998(1):1. s. 7-15.

Eisner, Elliot W. (2002). *Arts and the Creation of Mind*. Yale University Press. E-bok.

Gardner, Howard (2008). *Multiple Intelligences: New Horizon and Theory and Practice*. New York: US Basic Books.

Giota, Joanna (2002). "Skoleffekter på elevers motivation och utveckling. En litteraturöversikt". *Pedagogisk Forskning i Sverige*. 2002:7 (4). ss. 279–305.

Gustavsson, Bernt (2002). *Vad är kunskap? En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Kalmar: Lenanders Grafiska AB.

Hetland, Lois, Winner, Ellen, Veneema, Shirley & Sheridan M. Kimberly (2013). *Studiothinking 2. The Real Benefits of Visual Arts Education*. 2nd Ed. New York: Teachers College Press.

Hjort, Madeleine (2001). *Konstarter och kunskap*. Malmö: Dejavu Publicering AB

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Langer, Susanne (1966). "The Cultural Importance of the Arts". *The Journal of Aesthetic Education*. 1966 (1):1 s. 5-12.

Lindgren, Monica (2006). *Att skapa ordning för det estetiska i skolan. Diskursiva positioneringar i samtal med lärare och skolledare*. En doktorsavhandling i musikpedagogik vid Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet.

Lindström Lars (2009). "Mediated action and aesthetic learning. Themes in Swedish Studies 1995-2008". *Nordic Visual Arts Education in Transition. A Research View*. Vetenskapsrådets rapportserie. 2009(14). ss. 52-79.

Lundgren, Ulf. P, (2014). "Läroplansteori och didaktik – framväxten av två centrala områden". I Ulf P. Lundgren, Roger Säljö & Caroline Liberg, (red). *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. Ss. 139 – 221.

Marner, Anders (2005). *Möten och medieringar – estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå: Fakultetsnämnden för lärarutbildning.

Marner, Anders & Örtegren, Hans (2003). "En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv". *Forskning i Fokus*. 2003(16). Kalmar: Lenanders Grafiska.

Marner, Anders & Örtegren, Hans (2015). *Bild i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. Rapport 423. Stockholm: Skolverket

Regeringen (1997). *Lokala styrelser med elevmajoritet*. Regeringens proposition 1996/97:109. Web.

<http://www.regeringen.se/contentassets/a2a9363ecde54fd883d15a37e2675340/prop.-199697109> hämtad 2016-10-24.

Saar, Tomas (2005). *Konstens metoder och skolans träningslogik*. Karlstad: Universitetstryckeriet.

Skolverket (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Reviderad 2015*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011b). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2016). *Timplan för grundskolan*. <http://skolverket.se/laroplaner-amen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/timplan>. Web. Hämtad 2016-10-10

Stenhammar Hansson, Marie-Louise (2014). ”Estetiskt lärande i skolan – en socialpsykologisk moderniseringsprocess”. I Tarja Karlsson Häikiö, Monica Lindgren & Marléne Johansson (red). *Texter om konstarter och lärande*. Ss. 50-63.

Stenhammar Hansson, Marie-Louise (2015). *En avestetiserad skol- och lärande kultur. En studie om lärprocessers estetiska dimensioner*. Doktorsavhandling i ämnet Estetiska uttrycksformer med inriktning mot utbildningsvetenskap vid Högskolan för scen och musik – Konstnärliga fakulteten, Göteborgs universitet.

Säljö, Roger (2011). ”Kontext och mänskliga samspel. Ett sociokulturellt perspektiv på lärande”. *Utbildning & Demokrati*. 2011 (20):3, ss. 67-82.

Säljö, Roger (2014). ”Den lärande människan – teoretiska traditioner ” I Ulf P. Lundgren, Roger Säljö & Caroline Liberg, (red). *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. Ss. 251 - 309

Thomsson, Heléne (2010). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet: Elanders Gotab

Wallén, Göran (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Wibeck, Victoria (2000). *Fokusgrupper. Om fokuserande gruppintervjuer som undersökningsmetoder*. Lund: Studentlitteratur.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Winner, Ellen, Thalia, Goldstein and Vincent-Lancrin, Stéphan (2013). *Art for Art's Sake?: The Impacts of Arts Education*. Educational Research and Innovation, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264180789-en>.

Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev till rektor/lärare

Bilaga 2

Informationsbrev till elever

Bilaga 3

Informationsbrev till målsmän

Bilaga 4

Bakgrundsbilaga till elevintervjuer

Bilaga 5

Mindmap till intervjuer årskurs 1 Gymnasiet

Bilaga 6

Mindmap till intervjuer årskurs 9

*Informationsbrev till rektor/lärare angående examensarbete inom
lärarprogrammet, Högskolan Dalarna*

Hej!

Jag heter Stina Ericsson och jag studerar till gymnasielärare vid Högskolan Dalarna. Mitt huvudämne inom utbildningen är Bild och jag kontaktar Er i samband med mitt examensarbete som jag skriver i höst.

Jag skulle vilja skriva mitt examensarbete om elevers uppfattning om bildämnet, och syftet med undersökningen är att undersöka bildelevers inställning till ämnet; vad de tror att bildämnet spelar för roll för deras framtid och vilken roll de tror att bildämnet har haft under deras skolgång.

Det jag vill göra är att intervjua elever som studerar bildämnet, och samtala med dem om temat för mitt examensarbete. Undersökningen kommer att bestå av gruppsamtal, med totalt 12 elever som blir indelade i mindre grupper. Ni tillfrågas härmed om jag skulle kunna få utföra min undersökning på er skola. Jag kommer själv till er skola för att göra intervjuerna och planerar att genomföra dem under skoltid, med förutsättning att vi finner en tid som passar ämneslärare och elever. I efterhand finns möjlighet att ta del av den färdiga uppsatsen för att se resultatet, som presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Gruppsamtalen kommer att spelas in och sedan att transkriberas för att bli en del av uppsatsen. Det inspelade materialet kommer att förvaras oåtkomligt och ska endast användas i min uppsats. Under arbetet med uppsatsen kommer materialet att delas med andra medstudenter i samma kurs, samt lärare, handledare och examinator av arbetet.

Jag som skriver uppsatsen har också Bild som eget intresse, och min egen bakgrund ligger i det estetiska programmet/Bild. Examensarbetet som skrivs pågår under den nästsista terminen med studier och är ett avslutande arbete inom ämneslärarprogrammet.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga.

Tack på förhand!

Med Vänlig Hälsning

Stina Ericsson, student
Telefon: +47 4716 8488
h07@du.se

Handledare Åsa Pettersson
Telefon: 07394840507
apt@du.se

Trysil .../...

Informationsbrev rörande examensarbete inom ämneslärarprogrammet

Hej!

Jag heter Stina Ericsson och jag studerar till gymnasielärare vid Högskolan Dalarna. Huvudämnet inom utbildningen och mitt eget intresse är Bild. Jag har själv min bakgrund inom det estetiska programmet/Bild och intresserar mig för det kreativa skapandet och dess betydelse för annat lärande. Under denna termin skriver jag mitt examensarbete och jag skulle vilja undersöka bildelevens egen inställning till bildämnet; vad bildämnet spelar för roll för framtiden och vilken roll ämnet har haft under skolgången.

Jag skulle därför vilja göra gruppintervjuer, där 12 gymnasieelever vid estetiska programmet/Bild bjuds in att delta i gruppsamtal, med fyra personer i varje grupp, för att prata om bildämnets betydelse.

Samtalen kommer att spelas in för att allas svar och reflektioner ska komma till sin rätt. Materialet kommer sedan att transkriberas för att bli en del av arbetet, men alla deltagare kommer att vara anonyma i texten. Materialet kommer bara att delas med medstudenter, handledare och examinator som är knutna till arbetet. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna. I efterhand finns möjlighet att ta del av den färdiga uppsatsen.

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning. Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan närsomhelst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Om du skulle vilja delta kommer samtalen att genomföras på din skolan under skoltid på en tid som passar dig.

Ytterligare uppgifter lämnas av nedanstående ansvariga.

Tack på förhand!

Med Vänlig Hälsning

Stina Ericsson, student
Telefon: +47 47168488
h07@du.se

Handledare Åsa Pettersson
Telefon: 07394840507
apt@du.se

Trysil .../...

Informationsbrev rörande examensarbete inom ämneslärarprogrammet

Hej!

Jag heter Stina Ericsson och jag studerar till gymnasielärare vid Högskolan Dalarna. Huvudämnet inom utbildningen och mitt eget intresse är Bild. Jag har själv min bakgrund inom det estetiska programmet/Bild och intresserar mig för det kreativa skapandet och dess betydelse för annat lärande. Under denna termin skriver jag mitt examensarbete och jag skulle vilja undersöka bildelevens egen inställning till bildämnet; vad bildämnet spelar för roll för framtiden och vilken roll ämnet har haft under skolgången.

Jag skulle därför vilja göra gruppintervjuer, där 12 gymnasieelever vid estetiska programmet/Bild bjuds in att delta i gruppsamtal, med fyra personer i varje grupp, för att prata om bildämnets betydelse.

Samtalen kommer att spelas in för att allas svar och reflektioner ska komma till sin rätt. Materialet kommer sedan att transkriberas för att bli en del av arbetet, men alla deltagare kommer att vara anonyma i texten. Materialet kommer bara att delas med medstudenter, handledare och examinator som är knutna till arbetet. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna. I efterhand finns möjlighet att ta del av den färdiga uppsatsen.

Du tillfrågas härmed om att låta ditt barn delta i denna undersökning. Deltagandet i undersökningen är helt frivilligt och kan närsomhelst avbrytas utan närmare motivering. Om ditt barn skulle vilja delta kommer samtalen att genomföras på skolan, under förutsättning att det passar både lärare och elever.

Ytterligare uppgifter lämnas av nedanstående ansvariga.

Tack på förhand!

Med Vänlig Hälsning

Stina Ericsson, student
Telefon: +47 47168488
h07@du.se

Handledare Åsa Pettersson
Telefon: 07394840507
apt@du.se

Trysil .../...

Bilaga 2

Elevintervjuer

Bakgrund till mindmap över intervjuernas teman

Fokus för intervjun är elevernas åsikter om, upplevelser av, och erfarenheter av bildämnet i skolan, i slutet av grundskolan och i första året på gymnasiet. "Bild i skolan" är intervjuens center och frågorna är de olika teman som diskuteras, vilka svarar mot studiens syfte och frågeställningar. Intervjuens olika samtalsämnen är relativt öppna frågor som inte är direkt riktade mot frågeställningarna. Detta är gjort med tanken att det ska skapa rum för reflektion och diskussion, och för att skapa en grund som eleven kan relatera till och reflektera utifrån, utan att styra dem mot redan förväntade svar.

BILD I SKOLAN

- Studiens fokus

VARFÖR VALDE DU BILD?

- Syftar till att finna elevernas åsikter om bildämnet; motivation, attityder till ämnet, framtida önskemål och tankar, personlig betydelse, inställning mm.

HUR VAR BILDÄMNET I GRUNDSKOLAN?

- Med syfte att finna svar kring egna upplevelser och erfarenheter i bildämnet, som kan ge inblick i elevens eget intresse och bildämnets betydelse för hen.

VAD VILL DU LÄRA DIG I BILDÄMNET I GYMNASIET?

- Med syfte att finna personliga svar och motivation hos eleven, vilket också kan avslöja drivkrafter och kreativitet, om eleven har stora och många reflektioner, eller är fåordig och inte har ett stort intresse.

HUR ÄR BILDÄMNET ANVÄNDBART I SAMHÄLLET, UTANFÖR SKOLAN?

- Syftar till att finna svar och reflektioner på elevers syn på bildämnet i samhället och nyttan av att studera bild, eventuellt med personliga framtids tankar och förhoppningar i tillägg till generella tankar.

KAN DU ANVÄNDA BILDKUNSKAPERNA PÅ FRITIDEN?

- Syftar till att finna elevers åsikter om bildämnet, personliga upplevelser och egna erfarenheter, vilka eventuellt kan avslöja något om bildämnets betydelse för individen och identitetsskapande.

VAD BETYDER BILDÄMNET FÖR DIG?

- Syftar till att väcka diskussion kring bildämnet som identitetsskapande och meningsskapande.

BILD I SKOLAN

HUR VAR BILDÄMNET I
GRUNDSKOLAN?

VARFÖR VALDE DU
BILD?

VAD ÄR DINA
ERFARENHETER AV
BILD UTANFÖR
SKOLAN?

KAN DU ANVÄNDA
BILDKUNSKAPERNA
PÅ FRITIDEN?

HUR ÄR BILDÄMNET
ANVÄNDBART I
SAMHÄLLET, UTANFÖR
SKOLAN?

VAD BETYDER
BILDÄMNET FÖR DIG?

Mindmap
Åk9

BILD I SKOLAN

**HUR ÄR BILDÄMNET I
SKOLAN?**

**ERFARENHETER AV
BILD
I SKOLAN
UTANFÖR SKOLAN**

**BILD PÅ FRITIDEN
BILD I SAMHÄLLET**

**BILDÄMNET I SAMHÄLLET
VIKTIGT MED
BILDKUNSKAPER?**

**BILD I FRAMTIDEN?
PÅ GYMNASIET – VÄLJA
BILD?**

**DIN RELATION TILL
BILDÄMNET
VAD BETYDER BILD FÖR
DIG?**

